

THE DUTCH DICKENSIAN

A classical painting of a woman with dark, wavy hair, wearing a dark, high-collared dress with a dark shawl or capelet. She is seated in a red upholstered chair with ornate metal legs. Her right hand rests on a desk with papers, and her left hand is tucked into her lap. She is looking off to the side with a thoughtful expression. The background is a dark, wood-paneled room with a window showing a view of a city or landscape. The lighting is dramatic, highlighting the woman's face and the texture of her clothing.

Volume XLVII winter 2024 No. 101

ISSN 0167- 8388

Colofon

The Dutch Dickensian is een uitgave van de Haarlem Branch van de The Dickens Fellowship.

De Haarlem Branch is opgericht op 8 december 1956 als Branch no 142.

Redactie van The Dutch Dickensian:

Hans Bouman

Ans van Hille - Kabel

Edina van Daalen - vormgeving

Adres redactie:

Hans Bouman, Hengeveldstraat 34, 3572 KJ Utrecht

E-mail: dutchdickensian@hansbouman.nl

The Dutch Dickensian verschijnt twee maal per jaar en wordt uitgereikt bij de zomer- en winterbijeenkomst van de Haarlem Branch.

Voor wie prijs stelt op toezending van *The Dutch Dickensian* bestaat de mogelijkheid door € 10 over te maken aan de penningmeester onder vermelding van TDD en het abonnementsjaar.

Website Haarlem Branch:

<http://www.dickensfellowship.nl>

Webmaster: E.I.G. van Daalen

E-mail: eig.vandaalen@ziggo.nl

Op de omslag: portret van Charles Dickens uit 1839, door Daniel Maclise.

CCL *National Portrait Gallery*; (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>)
(*Vervolg colofon op binnenzijde achterkant*)

INHOUDSOPGAVE

Volume XLVII, nr. 101, winter 2024

- 2 **VAN DE REDACTIE**
- 3 **DICKENS EN SERVAAS DE BRUIN**
Not always room in Household Words
Martijn David
- 6 **UIT LIEFDE VOOR HET VERHAAL**
Mark van Dijk vertaalde de vijf Christmas Books
Hans Bouman
- 22 **BARNABY RUDGE: OVER POLARISATIE EN POPULISME**
Wim Tigges
- 40 **EEN EERBETOON AAN CEES VAN STEIJNEN**
(1939-2021)
Leonard Jacobs
- 44 **MARTIN CHUZZLEWIT: MEESTERWERK OF NIET?**
Marijke Drost
- 50 **KOPER, WEES OP UW HOEDE**
De wonderbaarlijke ontmoeting van Dickens en Dostojevski
Hans Bouman
- 60 **BLOTTONITES AND WELLERISMS**
Joop van Kessel
- 64 **THE SIGNALMAN**
Dickens duikt op in 'Er stromen rivieren in de lucht' van Elif Shafak
Hans Bouman
- 69 **HOUSEHOLD WORDS**
Pieter de Groot
- 76 **MARTIN CHUZZLEWIT: THE THICK BOOK CONTEST, PART 7**
How well do you know your book of study?
Pieter de Groot
- 81 **OVER DE AUTEURS**

THE DUTCH DICKENSIAN
VAN DE REDACTIE

Op 3 september 1860 beging Charles Dickens de gruwelijke doodzonde om alle brieven die hij in de loop der jaren had ontvangen (en dat waren er duizenden) in de achtertuin van Gad's Hill te verbranden. Zijn elfjarige zoontje Henry hielp hem daarbij en – u kent het verhaal – roosterde na afloop uien in de hete as. Naar verluidt verzuchtte Dickens bij die gelegenheid dat hij graag zou willen dat hij ook zijn eigen brieven op de brandstapel had kunnen gooien. Gelukkig voor ons kreeg hij die gelegenheid niet. Integendeel, iedereen die een of meerdere brieven van Charles Dickens had ontvangen, koesterde die en bewaarde ze met grote zorgvuldigheid. Er zijn niet veel Nederlanders die een brief van Dickens hebben ontvangen, maar Servaas de Bruin (1821-1901) was een van hen. Waaraan dankte deze inmiddels vergeten auteur van 'omstreeks anderhalf honderd boekdeelen' deze eer? Martijn David zocht het uit en het resultaat van zijn naspeuringen leest u in dit nummer van **The Dutch Dickensian**. Daarin leest u tevens een doorwrocht essay van Wim Tigges over **Barnaby Rudge**, Dickens' historische roman over de antikatholieke Gordon Riots van 1870. 'Qua oproer is er niet veel nieuws onder de zon', concludeert Tigges. 'Daarmee is **Barnaby Rudge** wel actueler dan ooit.' Toen Mark van Dijk, vertaler van de vijf **Christmas Books**, werd uitgenodigd een lezing te komen houden voor de Haarlem Branch, was zijn reactie dat eigenlijk alleen vijf uur 's ochtends hem schikte. Dat bleek niet compatibel met de openingstijden van Het Wapen van Kennemerland. Daarom vertelt hij nu over zijn Dickensliefde via een interview. Dankzij Marijke Drost bevat dit nummer ook een beschouwing over het boek of study van dit jaar: **Martin Chuzzlewit**. Plus natuurlijk de **Thick Book Contest** over dit boek van Pieter de Groot. Bijzonder is, ten slotte, Leonard Jacobs' eerbetoon aan wijlen Cees van Steijnen: in de vorm van een intrigerende prijsvraag.

DICKENS EN SERVAAS DE BRUIN

Not always room in Household Words

Martijn David

Er zijn niet veel Nederlanders die een brief van Dickens hebben gekregen. Servaas de Bruin was een van hen. Op 17 januari 1857 schreef Dickens hem vanuit Tavistock House in Londen een briefje naar aanleiding van een (verloren gegane) brief van De Bruin waarin deze aanbood een bijdrage te leveren voor **Household Words**. Dickens en De Bruin hadden een gemeenschappelijke kennis, Edward Robert Lytton (1831-91), een diplomaat en dichter met wie Dickens in de winter van 1855-56 bevriend was geraakt in Parijs.

Dickens schreef De Bruin dat *'It is not in my power to make you any definite offer, to write for Household Words. Except that I am much impressed by the admirable knowledge of English which you shew in your letter, I am wholly unable to form any opinion of your qualifications of becoming a contributor to that journal.'*

Het Engels van De Bruin moet zeer goed geweest zijn, hij was immers de auteur van een Engels-Nederlands woordenboek. Daarnaast schreef hij *'leercursussen tot eigen oefening om zonder meester Frans, Engels, Duits, Zweeds, Italiaans en Spaans te leren'*.

Toch had Dickens twijfels. *'Nor could I possibly form such opinion by any other basis than on some translation of piece or original writing, submitted for you by insertion. All I can honestly say, is that there is always room in Household Words for anything that is good, and that is suited to its general design and character – that everything is paid for – that everything is read – and that it is my greatest editorial pleasure to find ability anywhere.'*

Volgens de Winkler Prins uit 1915 schreef De Bruin *'omstreeks anderhalf honderd boekdeelen van verschillende inhoud, waaronder een dozijn oorspronkelijke en drie à vier dozijn vertaalde romans'*. Hij was

dus een zeer productief schrijver, onder meer van blijspelen (*De Huwelijks-advertentie*, *List van vrouwen*), romans (*Een voogd en twee pupillen*, *De Notarisklerk* en *Onze vriend uit Friesland*) en wat meer beschouwelijk werk zoals *Wat is verkieslijk, conservatief of liberaal en waarom* en *Geldwinnen zonder werken of de natuurlijke gevolgen eener gebrekkige beschaving*.

Maar hij was ook een groot pleibezorger van de internationale taal Volapük en vertaalde zowel de grammatica als het woordenboek naar het Nederlands. Het Volapük is een kunstmatige taal die in de jaren 1879-1880 werd ontwikkeld door Johann Martin Schleyer, een katholieke priester uit

Baden die naar eigen zeggen in een droom daartoe opdracht van God had gekregen. Een decennium was het Volapük (de naam betekent ‘wereldtaal’ en is afgeleid van de woorden vol en pük, afgeleid van de Engelse woorden world en speech) een groot succes met meer dan honderdduizend gebruikers in de gehele wereld. Helaas werd de taal al spoedig verdrongen door het Esperanto, dat gemakkelijker te leren en te lezen was. Het Volapük wordt nog slechts door enkele tientallen liefhebbers gesproken.

Helaas heeft De Bruin nimmer de kolommen van *Household Words* gehaald. Op 4 maart 1857 schreef Dickens hem *‘I regret to inform you that the little paper on the Unicorn is not suited to **Household Words**. I do not think the existence of such an animal sufficiently probable, to render the subject worth mooted. I do not return the paper, because of the expense of postage. But I carefully reserve it,*

for you to reclaim in any way most convenient to yourself. Let me hope that I may yet have it in my power to send you a more agreeable communication.’

Die *more agreeable communication* is er nooit gekomen. Een unicorn was teveel, zelfs voor een tijdschrift waarin in het jaar 1857

artikelen verschenen als *Lady Smokers in St. Petersburg*, *The Lawyer's Best Friends*, *London Ghosts*, *Railway Poetry*, maar ook *Slavery at Surinam*. 'Our attentions have lately been so much fixed on the slave-struggle between North and South America, that we seem to have forgotten that Holland, a country to be seen on a clear day with a good glass from the coast of Yarmouth, or Lowestoft, owns forty thousand slaves in the colony of Surinam... Professor Van Hoëvell, formerly a clergyman, but now a member of the Dutch States-General, has recently published a very interesting work, entitled 'Slaves and Free', wherein he reveals the mysteries of the slavedriving craft in Surinam... The work is at once a noble contribution to Dutch literature, and a fearful revelation of crimes perpetrated by States-General of Holland – one of the leading Christian Powers of Europe, as the Dutch like to call it. We select two sketches from it, and recommend those to whom Dutch is not perfect Greek, to read Mr van Hoëvells's volumes in their entity.'

In *Dickens Journals Online* (www.djo.org.uk) kan iedereen verder lezen. Meer dan 40 jaar vóór de geboorte van Anton de Kom verscheen dit boek al. Daar steekt een eenhoorn zwak bij af. Het stuk van de Bruin is onvindbaar, het werk van Van Hoëvell is in ieder geval nog wel te lezen. Een waardige bijdrage aan *Household Words*. De auteur van **Martin Chuzzlewit** moet het met genoeg hebben gelezen.

EINDNOTEN

1. Schoonhoven 1821 – Den Haag 1901
2. Vanaf maart 1856 tot de zomer van 1857 was Lytton attaché bij de Britse ambassade in Den Haag waar hij vermoedelijk De Bruin had leren kennen.
3. *Slaven en vrijen onder de Nederlandse wet* – W.R. van Hoëvell, 1854. Te lezen op https://www.dbnl.org/tekst/hoev004slav01_01/

Collectie volumes van *Household Word*

UIT LIEFDE VOOR HET VERHAAL

Mark van Dijk vertaalde de vijf Christmas Books

Mark van Dijk is monteur, schrijver, vertaler, bibliofiel en Dickensliefhebber. ‘Uit liefde voor het verhaal’ begon hij rond 2010 aan de vertaling van *A Christmas Carol*, die in 2015 als *Een kerstlied* verscheen. Zijn enthousiasme voor het vertalen was toen inmiddels dermate gegroeid, dat hij besloot ook de andere vier *Christmas Books* te vertalen. Een interview.

Hans Bouman

“Ik ben al sinds mijn achttiende een enorme bibliofiel en heb altijd boeken verzameld, waarbij Dickens mijn bijzondere belangstelling had. Mijn meest recente aanwinst is een boekje over Dickens van de journalist George Augustus Sala, waarin een originele foto van Dickens zit. Ik ben ook heel trots op mijn eerste druk van *Oliver Twist*, met het originele omslag. En ik heb een eerste druk van *A Christmas Carol*, maar dat exemplaar is helaas later omgekaft, zij het wel op heel mooie wijze.

A Christmas Carol is een van mijn drie lievelingsboeken. De andere twee zijn *Schateiland* (1883) van Robert Louis Stevenson en *De graaf van Monte-Christo* (1844) van Alexandre Dumas. Dat zijn alle drie negentiende-eeuwse boeken en dat geeft wel aan in welke richting mijn belangstelling gaat.

De opzet van het verhaal is in al zijn eenvoud briljant en de manier waarop Dickens de personages uitwerkt en verdiept vind ik heel knap. De vertaling die ik van de *Carol* las, was afkomstig van Anton Coolen en stamde uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Hij is heel mooi, maar begon natuurlijk wel een beetje gedateerd te raken. Rond het jaar 2010 begon ik me af te vragen waarom er geen nieuwe vertaling kwam. Blijkbaar had ik de vertalingen van Else Hoog en Théo Buckinx uit de jaren negentig helemaal gemist, want anders had ik misschien niet de moed gehad aan de klus te beginnen.

De vertaling van Anton Coolen was verschenen in de Prisma-reeks en die boekjes lagen na één keer lezen helemaal uit elkaar. In Engeland daarentegen zijn in de loop der jaren de prachtigste edities verschenen, ook van de andere *Christmas Books*, waarvan ik er de nodige heb verzameld. Allemaal mooie hardcovers, sommige met een leeslint waaraan en bronzen lantaarntje is beves-

Wie is Mark van Dijk?

Mark van Dijk (Leiden, 24 juni 1979) volgde de tuinbouwschool en de middelbare agrarische school. *In mijn hart ben ik een boer, maar als je vader geen boer is, blijkt het in de praktijk onmogelijk om een bedrijf te vinden.* Na de nodige omzwervingen belandde Van Dijk als metaalbewerker bij een machinefabriek in Katwijk, waar hij vele jaren werkzaam was. Sinds twee jaar werkt hij als allround-monteur bij drinkwaterbedrijf Dunea. In 2010 verscheen zijn eerste boek, de young adult-thriller ***Kwade geest***. Vervolgens verscheen nog een reeks andere boeken van zijn hand: vooral thrillers, maar ook een sprookje en een non-fictieboek. Daarnaast vertaalde Van Dijk de vijf ***Christmas Books*** van Charles Dickens.

www.markvandijk.eu

tigd. En met schitterende kleurenillustraties. Uit liefde voor het verhaal ben ik ***Christmas Carol*** toen zelf gaan vertalen en was ik vastbesloten dat het in een mooie, gebonden editie zou verschijnen.

Mijn eerste kennismaking met het verhaal was, zoals bij de meeste mensen, via een van de vele verfilmingen, zo rond mijn tiende. Die rammelende kettin- gen van Marley maakten enorme indruk op me, die ben ik nooit meer vergeten. En die griezelige geest van het toekomstige kerstfeest, zwijgend wijzend naar een zerk!

Bij mijn vertaalproject stonden van meet af aan twee uitgangspunten centraal: ik wilde zo dicht mogelijk bij de originele tekst blijven, maar tegelijkertijd de leesbaarheid voor de moderne lezer voorop stellen. Een van de dingen die mij stoorden in de vertaling van Coolen, waren de soms wel erg lange zinnen. Neem de eerste scène met neef Fred, die zijn oom Scrooge een vrolijk kerstfeest komt wensen, en daarbij ‘Onzin!’ (‘Humbug!’) als reactie krijgt. De neef reageert daarop als volgt:

‘There are many things from which I might have derived good, by which I have not profited, I dare say,’ returned the nephew. ‘Christmas among the

rest. But I am sure I have always thought of Christmas time, when it has come round – apart from the veneration due to its sacred name and origin, if anything belonging to it can be apart from that – as a good time: a kind, forgiving, charitable, pleasant time: the only time I know of, in the long calendar of the year, when men and women seem by one consent to open their shut-up hearts freely, and to think of people below them as if they really were fellow-passengers to the grave, and not another race of creatures bound on other journeys. And therefore, uncle, though it has never put a scrap of gold or silver in my pocket, I believe that it has done me good, and will do me good; and I say, God bless it!’

Coolen vertaalde die passage als volgt:

‘Er zijn veel dingen waarvan ik het geluk had kunnen genieten, maar waarvan ik, ik moet het bekennen, niet heb geprofiteerd,’ antwoordde de neef. ‘Daar valt Kerstmis ook onder. Maar ik kan u verzekeren dat ik aan de Kersttijd, telkens als die kwam, – afgescheiden van de eerbied die men aan zijn gewijde naam en oorsprong verschuldigd is, als men niets wat tot Kerstmis behoort althans daarvan afscheiden kan – steeds gedacht heb als aan een goede tijd, een vriendelijke, vergevingsgezinde, liefdadige, prettige tijd, de enige tijd die ik ken in de lange kalender van het jaar, waarin mannen en vrouwen als bij onderlinge afspraak ongedwongen hun gesloten harten schijnen te openen en aan de mensen van geringe stand denken als aan reisgenoten naar het graf en niet als aan een ander soort schepsels, op weg naar een bestemming. En daarom, oom, al heeft die tijd ook nooit het geringste stukje goud of zilver in mijn zak gebracht, geloof ik, dat hij mij goed gedaan heeft en mij zal blijven goed doen, en zeg ik: God zegene hem!’

Ik vond met name die derde zin (‘*But I am sure...*’) in vertaling van Coolen (‘*Maar ik kan u verzekeren ...*’) niet echt helder. Door de zin in tweeën te splitsen en het woordgebruik enigszins te versimpelen, heb ik geprobeerd hem toegankelijker te maken. Daardoor komt de strekking, denk ik, beter over:

‘Ik heb heel veel goede dingen mogen ontvangen, maar ik durf rustig te zeggen dat ik daarvoor nooit iemand heb hoeven uitbuiten,’ antwoordde

de neef. 'En daar valt Kerstmis ook onder. Maar ik kan u verzekeren dat de kersttijd – afgezien van de eerbied die in de heilige naam en herkomst schuilt en voor zover iets dat bij Kerstmis hoort daarvan afgescheiden kan worden – altijd heb gezien als een fijne tijd: een vriendelijke, vergevingsgezinde, liefdadige, prettige tijd. De enige tijd die ik ken in dit lange kalenderjaar, waarin mannen en vrouwen, alsof het zo is afgesproken, hun gesloten harten openen en aan mensen van een lagere afkomst denken, alsof ze waarlijk reisgenoten naar het graf zijn en niet een ander soort schepselen met andere bestemmingen. En daarom, oom, hoewel het nooit ook maar een beetje goud of zilver in mijn zak gebracht heeft, geloof ik dat de kersttijd mij goed heeft gedaan en me goed zal blijven doen en daarom zeg ik: God zegene Kerstmis!'

Een andere, in beginsel heel mooie zin, kwam ik tegen aan het begin van *The Chimes/Het carillon*. Die zin is ontzettend rijk aan beelden en informatie:

De Christmas Books in vertaling

Mark van Dijks vertalingen van de vijf *Christmas Books* zijn verschenen bij de Coöperatieve uitgeverij Nimisa. Dit verschafte Van Dijk de mogelijkheid zelf de uitvoering van die uitgaven te bepalen. Hij koos voor gebonden boeken met een leeslint, een grote letter en illustraties (door René Hazebroek), waarvan een deel in kleur. Prijs: € 24,95 per deel.

Gespikkelde spinnen ('speckled spiders'), illustratie van René Hazenbroek uit *Het Carillon*
(vertaling Mark van Dijk van *The Chimes*)

High up in the steeple, where it is free to come and go through many an airy arch and loophole, and to twist and twine itself about the giddy stair; and twirl the groaning weathercock, and make the very tower shake and shiver! High up in the steeple, where the belfry is, and iron rails are ragged with rust, and sheets of lead and copper; shrivelled by the changing weather, crackle and heave beneath the unaccustomed tread; and birds stuff shabby nests into corners of old oaken joists and beams; and dust grows old and grey; and speckled spiders, indolent and fat with long security, swing idly to and fro in the vibration of the bells, and never loose their hold upon their threadspun castles in the air, or climb up sailor-like in quick alarm, or drop upon the ground and ply a score of nimble legs to save one life!

Dat is een zin van 151 woorden! In de vertaling van Anton Coolen kwam de inhoud echter totaal niet bij mij over. Hij luidt als volgt:

Hoog in den toren, in den eigenlijke klokkentoren met zijn verroeste ijzeren leuning en allerlei platen van koper en lood, door opvolgende stormen ineengeroerd en krakend onder de ongewone voetstappen, waar de vogels nestelen in hoekjes van oude eikenhouten balken en het stof hoog opgewaaid ligt, de dikke spinnenkoppen, lui en vet geworden ten gevolge van het ongestoorde leven, bij het spelen der klokken met hun webben

heen- en weer zwaaien, zonder vrees dat zij uit hun luchtige verblijven verdreven zullen worden, bij de minste stoornis als matrozen naar boven klimmen of zich op den grond laten neervallen, en door het buigen van een paar dozijnen poten hun leven trachten te redden.

Coolen wijkt daar best wel een beetje af van het origineel, want die gespikkelde spinnen (‘*speckled spiders*’) kom ik in zijn tekst niet tegen. Die ‘*paar dozijn poten*’ komen daarentegen niet in Dickens’ tekst voor. Ikzelf wilde zoals gezegd graag telkens zo dicht mogelijk bij het origineel blijven. Mijn vertaling gaat zo:

Hoog in de toren, waar de bronzen klokken hangen. Waar de stalen balken bedekt zijn met roest en kraken en piepen. Waar de koperen en loden platen verschrompeld zijn door het steeds veranderende weer. Waar vogels krakkemikkige nesten bouwen in de hoeken van de oude eikenhouten balken en spanten. Waar stof oud en grijs wordt. Waar gespikkelde

Illustratie uit *Het Carillon*

spinnen, lui en dik door hun langdurige verblijf op die veilige plek, doelloos heen en weer slingeren op de trillingen van de klokken en nooit de grip verliezen op hun draadgesponnen luchtkastelen, van waaruit ze naar boven klimmen, zo vlug als een haastig gealarmeerde zeeman, of op de grond vallen en op hun behendige pootjes wegrennen om zichzelf het leven te redden!

Ik heb dus steeds geprobeerd Dickens zo letterlijk mogelijk te vertalen, maar tegelijkertijd zijn teksten zo begrijpelijk mogelijk te maken. Om die reden heb ik in mijn vertalingen ook de nodige voetnoten opgenomen. Het moet niet zo zijn dat de lezer uit het verhaal wordt gehaald doordat hij bepaalde dingen niet begrijpt. Zo probeer ik mijn eigen boeken te schrijven en zo heb ik ook geprobeerd Dickens te vertalen.

In *A Christmas Carol* heb ik één uitdrukking van Dickens niet letterlijk overgenomen. Die gaat over Amerikaanse staatsobligaties. Ik ben weken met die uitdrukking aan het stoeien geweest, omdat ik maar niet begreep wat daarmee bedoeld werd. Het gaat om een passage aan het begin van het 'tweede couplet', waarin Scrooge heel bang is dat de nacht het van de dag heeft gewonnen. Hij vreest daar dat het nooit meer licht zal worden. Dat blijkt gelukkig niet het geval. Dickens schrijft vervolgens:

This was a great relief, because 'three days after sight of this First of Exchange pay to Mr. Ebenezer Scrooge or his order,' and so forth, would have become a mere United States' security if there were no days to count by.

Toen ik de vertaling van Anton Coolen erop na sloeg, werd het me niet echt veel duidelijker wat hier nu met dat Amerikaanse security werd bedoeld.

Het was een hele geruststelling, omdat 'Drie dagen na zicht op deze eerste wisselbrief, te betalen aan de heer Ebenezer Scrooge of order' en zo voort, slechts een Amerikaans obligatiepapier was geworden, indien er inderdaad geen dagen meer zouden zijn geweest om te tellen.

Na heel lang zoeken ontdekte ik dat dat United States' security een negentiende-eeuwse Britse uitdrukking was voor papieren die waardeloos waren

geworden, voor zaken die niets waard zijn. Ik heb toen gekozen voor deze vertaling:

Dit was een grote opluchting voor hem, omdat Scrooge wisselbrieven had ontvangen die binnen drie dagen aan hem betaald moesten worden. Deze wisselbrieven zouden hun waarde verliezen, wanneer er geen dagen meer kwamen om te tellen.

In een voetnoot leg ik daarbij uit dat een ‘wisselbrief’ een schriftelijke betalingsopdracht is. Hier heb ik mij dus de vrijheid gepermitteerd om die Amerikaanse staatsobligaties eruit te gooien, omdat ik meende dat er anders voor de gemiddelde lezer geen touw aan vast te knopen zou zijn. Het was overigens wel ontzettend leuk en leerzaam om dit soort zaken uit te zoeken. En voor de lezer lijken die noten me nuttig. Niet iedereen zal weten dat een ‘repeater’ een repetitiehorsloge is en dat dat een horloge met slagwerk is, dat het laatst verlopen volle uur kan slaan. Om maar wat te noemen.

Er is op internet een rijkdom aan informatie te vinden, maar het meeste heb ik gehad aan *The Annotated Christmas Carol* van Michael Patrick Hearn. Van alle *Christmas Books* is over *A Christmas Carol* natuurlijk het meeste achtergrondmateriaal beschikbaar. Over de kerstboeken die Dickens daarna publiceerde is aanzienlijk minder goede informatie te vinden, vooral over de laatste twee, *The Battle of Life* (De strijd van het leven) en *The Haunted Man* (De gekwelde man). Daar is bijna niets over te vinden.

Met het vertalen van *A Christmas Carol* ben ik twee jaar bezig geweest, bij de andere boeken ging het iets vlotter. Toen zat ik wat meer in de materie, had ik het vertaalritme beter te pakken. Ik sta elke morgen om vijf uur op, schrijf of vertaal dan enkele uren en ga vervolgens naar mijn werk.

Aanvankelijk was het mijn plan om alleen *A Christmas Carol* te vertalen, maar toen die klus geklaard was besloot ik verder te gaan met de andere vier kerstboeken. Die zijn veel minder vaak vertaald, dus ik vond

Sir Peter Laurie

dat daar een taak voor mij lag. Vooral *The Chimes (Het carillon)* vind ik zwaar onderschat. Dat is echt een prachtig verhaal, maar vormde ook een zware vertaalklus. Het is behoorlijk politiek en al vertalende kreeg ik al snel de indruk dat het personage Alderman Cute, een wethouder, gebaseerd was op een feitelijke persoon.

Marley's geest verschijnt aan Scrooge

Oude Joe schrijft met krijt

Illustraties van René Hazenbroek uit *Een Kerstlied*

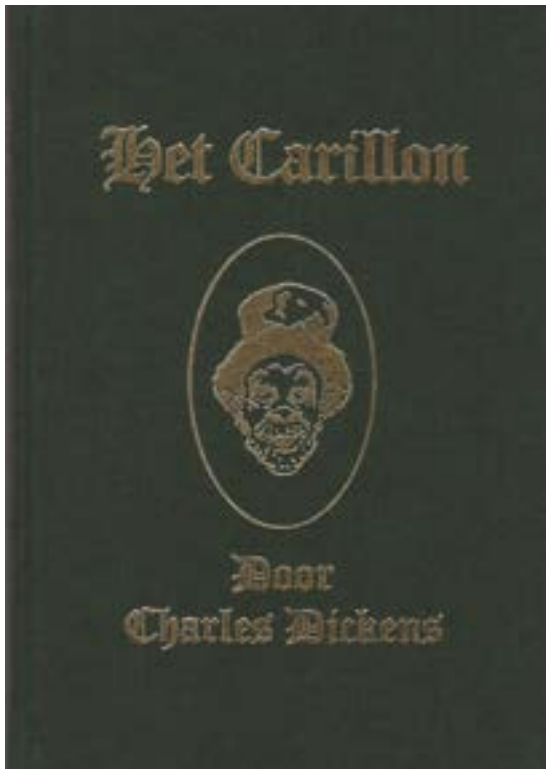
Dat bleek inderdaad het geval, Cute is geïnspireerd op Sir Peter Laurie (1778-1861), wethouder en voormalig Lord Mayor van Londen. Die stond bekend om zijn voornemen om alles wat zichtbare armoede was de kop in te drukken ('*put down*'), inclusief zelf-moord. Dickens vond dat dermate belachelijk dat hij Laurie in *Het carillon* vereeuwigde. Die herkende zich natuurlijk in dat portret en heeft toen – om Dickens terug te pakken – een vernietigend stuk geschreven over *Oliver Twist*. Waarop Dickens weer terugsliep door bij een latere herdruk van *Het carillon* een heel lang voorwoord te schrijven, waarin hij stelde dat alle kritieken van Sir Peter Laurie het niet waard waren om serieus genomen te worden. Dat was een heel vermakelijke vete tussen die twee.

Het lastige aan het vertalen van *Het carillon* was dat er zoveel verschillende lagen in dat boek zitten. Als je dat, zoals ik, leesbaar wil maken voor een breder publiek, loop je het risico dat je zaken teveel versimpelt. Daar wilde ik voor waken. Het gevolg was dat mijn eerste vertaling door mijn proeflezers werd afgekeurd, omdat hij onvoldoende begrijpelijk was en niet vlot genoeg las. Ik

had het, beducht voor simplificatie van een complex onderwerp, toch nog te moeilijk gehouden. Uiteindelijk ben ik erin geslaagd het midden te vinden tussen te ingewikkeld en te eenvoudig, maar het was een heel zware bevalling. *De krekel bij de haard*, waar ik daarna aan begon, was een verademing.

Naast de vijf kerstboeken, die tussen 1843 en 1848 verschenen, schreef Dickens een groot aantal kerstvertellingen, die veelal werden gepubliceerd in zijn weekbladen *Household Words* en *All the Year Round*. Veertien verhalen verschenen in twee Prisma-bundels, getiteld *Kerstvertellingen I en II*, vertaald door G.J. Werumeus Buning-Ensink. Ook deze vertaling, die uit de vroege jaren vijftig stamt, is inmiddels gedateerd. Ik zou het heel mooi vinden om mij daarmee bezig te gaan houden, al is het alleen maar om het geheel compleet te maken. Maar met mijn vaste baan en mijn eigen boeken is het altijd weer een gevecht om daarvoor de tijd te vinden.

Overigens is het heel interessant om te zien hoe mijn Dickens-vertalingen mijn eigen werk zijn gaan beïnvloeden. Vanuit de uitgeverij word ik altijd ge-

stimuleerd om kernachtig te schrijven: korte zinnen, geen langdradige beschrijvingen, houd de aandacht van de lezer vast. Maar al vertalend begon ik mij steeds sterker aangetrokken te voelen tot de helicopterview waar Dickens gebruik van maakt.

Neem die passage aan het begin van *Het carillon*, waar ik het eerder over had. Daarin zoomt Dickens steeds verder in op die klokkentoren, geeft allerlei details, en dat is toch wel heel erg mooi. Datzelfde geldt voor de manier waarop hij niet alleen de hoofdpersonages, maar ook de bijpersonages tot hun recht laat komen. Zo vind ik Blinde Bertha uit *De krekel bij de haard* een van de mooiste personages die ik ken.

Zij is blind, en haar vader houdt zoveel van haar dat hij een hele schijnrealiteit om dat meisje heen creëert, waardoor zij helemaal niet doorheeft dat ze in complete armoede leven. Ze vindt de stof van zijn jasje wel wat ruw, maar hij overtuigt haar ervan dat dat de allernieuwste mode is en dat heel Londen daarmee loopt. Terwijl hij in feite in een jute zak rondloopt, omdat hij geen geld heeft om echte kleren te kopen. Heel mooi. En dat is dan nog maar een bijpersonage!

Ik merk dat ik in mijn latere boeken door die manier van schrijven ben beïnvloed. Je moet voor sommige zaken gewoon te tijd nemen, dat komt de kwaliteit echt ten goede. Ik ga daarin niet zo ver als Dickens zelf, maar zeker meer dan in mijn eerdere boeken. Ik heb, ook als schrijver, veel van hem geleerd.”

A Christmas Carol in vertaling

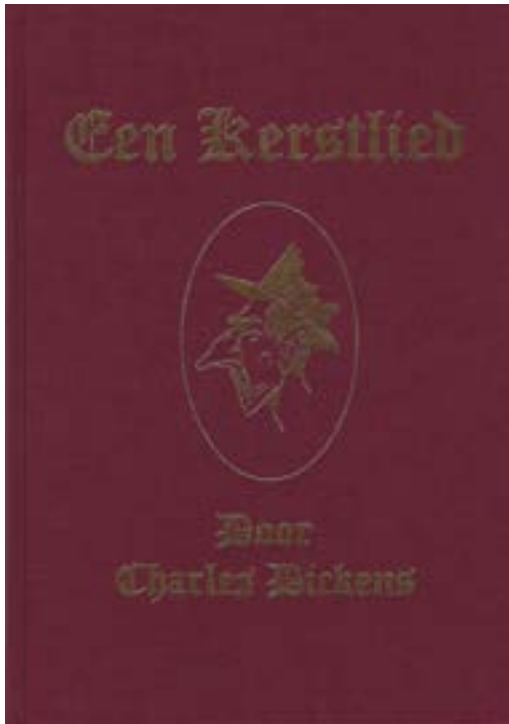
Nu we kennis hebben genomen van het vertaalproject van Mark van Dijk, is het wellicht aardig een blik te werpen op andere vertalingen van *A Christmas Carol*. Hieronder vindt u een aantal fragmenten uit de vertalingen van respectievelijk Anton Coolen (AC), Else Hoog (EH), Théo Buckinx (TB) en Mark van Dijk (MvD).

Marley was dead: to begin with.

Marley was dood, om daarmee te beginnen. (AC)

Marley was dood; dat om mee te beginnen. (EH)

Om te beginnen moet ik zeggen dat Marley dood was. (TB)

Om maar meteen met de deur is huis te vallen: Marley was dood. (MvD)

‘Why do you doubt your senses?’

‘Because,’ said Scrooge, ‘a little thing affects them. A slight disorder of the stomach makes them cheats. You may be an undigested bit of beef, a blot of mustard, a crumb of cheese, a fragment of an underdone potato. There’s more of gravy than of grave about you, whatever you are!’

‘Waarom twijfel je aan je eigen zintuigen?’

‘Omdat,’ zei Scrooge, ‘kleinigheden hen beïnvloeden. Een lichte maagstoring maakt ze bedrieglijk. Jij kunt een onverteerd sneetje biefstuk zijn, een hoeveelheidje mosterd, een kaaskorstje, een stukje van een ongere aardappel. Je komt eerder voort uit een maag die van streek is, dan uit een graf, wàt je ook bent. (AC)
‘Waarom gelooft u uw zintuigen niet?’

‘Omdat die door een kleinigheidje worden beïnvloed,’ zei Scrooge. ‘Een

lichte maagstoornis maakt er bedriegers van. Misschien bent u een onverteerd stukje vlees, een klodder mosterd, een kruimel kaas, een brok ongare aardappel. Wat u ook bent, u komt eerder voor uit een sauskom dan uit een graf. (EH)

‘Waarom twijfel je aan je eigen zintuigen?’

‘Omdat die door kleinigheden kunnen worden beïnvloed,’ zei Scrooge. ‘Door een lichte maagstoornis worden ze al twijfelachtig. Je kunt een onverteerd plakje bief zijn, een mosterdvlek, een kaarstkorstje, en stuk ongare aardappel. Wat je ook bent, je komt eerder uit vette jus dan uit een graf.’ (TB)

‘Waarom twijfel je aan je zintuigen?’

‘Omdat,’ zei Scrooge, ‘de kleinste dingen ze kunnen beïnvloeden. Een kleine maagstoring maakt ze al onbetrouwbaar. Je kunt wel een onverteerd hapje rundvlees zijn, een lepeltje mosterd, een kaaskorstje, een visgraat die is blijven steken. Je komt eerder voort uit een ongare aardappel, dan uit de aarde, wat je ook mag zijn!’ (MvD)

There never was such a goose. Bob said he didn’t believe there ever was such a goose cooked.

Nooit was er zo’n gans geweest. Bob zeide, niet te kunnen geloven, zulk een gans was gebraden. (AC)

Het was een unieke gans. Bob zei dat hij niet geloofd dat er ooit zo’n gans gebraden was.’ (EH)

Nooit hadden ze zo’n gans gehad. Bob zei dat hij niet kon geloven dat er ooit zo’n gans was gebraden.’ (TB)

Ze hadden nog nooit zo’n gans gehad. Bob zei dat hij niet kon geloven dat ze ooit zo’n gans hadden bereid. (MvD)

Darkness is cheap, and Scrooge liked it.

Duisternis is goedkoop, en daar was Scrooge op gesteld. (AC)

Duisternis is goedkoop, en daar hield Scrooge van. (EH)

Duisternis is goedkoop, en dat lag Scroooge wel. (TB)

De duisternis was goedkoop en daar was Scrooge op gesteld. (MvD)

‘What a delightful boy! It’s a pleasure to talk to him. Yes, my buck!’

‘It’s hanging there now.’

‘Is it? Go and buy it.’

‘Walk-ER!’ exclaimed the boy.

Wat een alleraardigste jongen,’ zei Scrooge. Het is een genoegen met hem te praten. Ja, kereltje!’

‘Die hangt er nog,’ zei de jongen.

‘Ja?’ zei Scrooge. ‘Ga hem dan voor mij kopen.’

‘Moet je mij hebben?’ riep de jongen. (AC)

Wat een alleraardigste jongen!’ zei Scrooge. ‘Het is een genoegen om met hem te praten. Ja, flinke kerel.’

‘Die hangt er nog,’ zei de jongen.

‘O ja?’ zei Scrooge. ‘Ga hem dan kopen.’

‘Ga wèèèg!’ riep de jongen uit. (EH)

‘Wat een alleraardigste jongen,’ zei Scrooge. ‘Het is een genoegen om met hem te praten. Ja, kereltje!’

‘Die hangt er nog,’ zei de jongen.

‘Ja!’ zei Scrooge. ‘Ga hem dan voor me kopen.’

‘Houdt u me voor de gek?’ zei de jongen. (TB)

‘Wat een geweldige jongen!’ zei Scrooge. ‘Het is gewoon heerlijk om met hem te praten. Ja, knul!’

‘Die hangt er nog,’ riep de jongen terug.

THE DUTCH DICKENSIAN

'Gelukkig!' riep Scrooge. 'Ga die maar voor me kopen.'
'Ja hoor! Natuurlijk!' riep de jongen sarcastisch. (MvD)

And so, as Tiny Tim observed, God Bless Us Everyone.

En zoals Tiny Tim zei: God zegene ons, ieder van ons! (AC)

En zoals kleine Tim opmerkte, God zegene ons, ons allemaal. (EH)

Zoals Tiny Tim zei: 'God zegene ons allen!' (TB)

En dus, zoals kleine Tim al eerder zei: 'God zegene ons, allemaal!' (MvD)

Vertaler Mark van Dijk met illustrator René Hazebroek

'Balms for the wounded orphan'

Illustratie van Phiz bij hoofdstuk 24 uit *Martin Chuzzlewit*

BARNABY RUDGE: OVER POLARISATIE EN POPULISME

Wim Tigges

Barnaby Rudge, Dickens' vijfde roman, verscheen aanvankelijk in 42 wekelijkse afleveringen, van 13 februari tot en met 27 november 1841, als onderdeel van **Master Humphrey's Clock**. Het is naar de mening van velen terecht zijn minst populaire. De ondertitel van **Barnaby Rudge** luidt: *A Tale of the Riots of 'Eighty*, verwijzend naar het historische thema dat mede om de actualiteit ervan verreweg het interessantste aspect is van dit boek: de aanleiding tot en het verloop van een destructief volksoproer. Bij het schrijven liet Dickens zich niet alleen inspireren door de door Sir Walter Scott inge-luide populariteit

Barnaby Rudge met zijn raaf Grip

van de historische roman, maar ook door zijn bezorgdheid over het tekortschieten van de gezagsdragende instanties tegenover de lichte ontvlambaarheid van volksbewegingen als die van de Chartisten, een in 1838 ontstane beweging die zich beijverde voor algemeen, besloten en gehonoreerd (mannen)kiesrecht. In **Barnaby Rudge** gaat het om de antikatholieke '*No Popery Riots*' in juni 1780, in eerste instantie onder aanvoering van een calvinistische Schotse edelman, Lord George Gordon. Mede daarom spreekt men ook wel van de '*Gordon Riots*'.

Recentelijk schreef de Amerikaanse 'civil litigator' Joshua T. Carback onder de titel '*King Mob and Contempt of Congress*' een juridisch betoog over de '*Trump Riot*', de bestorming van het Capitol in Washington op 6 januari 2021. Carback plaatst dit oproer in een historische context, waarbij hij ook een vergelijking trekt met de Gordon Riots: '*The Gordon Riots are in fact the closest analogy to the Trump Riot*'. Lord George Gordon noemt hij '*a paragon of*

populism', en diens hypocrisie typeert volgens Carback '*populist demagoguery: pious creeds, debauched deeds*' (Carback 159). Wie was Lord Gordon?

Lord George Gordon

Lord George Gordon

Een levensbeschrijving van Lord George Gordon vinden we in een ook door Carback aangehaalde bron, *King Mob*, een korte en zeer leesbare monografie door Christopher Hibbert, die op basis van de indertijd overvloedige verslagen van ooggetuigen ook de schrikbarende ongeregelde heden in Londen in de eerste week van juni 1780 beschrijft. In *Barnaby Rudge* beslaan deze gebeurtenissen de hoofdstukken 48 tot en met 74.

George Gordon werd geboren op 26 december 1751 als jongste zoon van de derde Duke of Gordon, een telg uit een excentrieke Schotse adellijke familie. De hertog stierf jong, en Georges moeder hertrouwde. Zij verwaarloosde haar jongste, die ook werd gepest op de public school te

Eton. Na zijn schooltijd werd hij 'naar zee' gestuurd, als adelborst bij de *Royal Navy*. Daar diende hij tien jaar als luitenant-ter-zee, in welke rol hij zich niet populair maakte bij zijn mede-officieren, omdat hij het vaak voor de matrozen opnam. In de Noord-Amerikaanse koloniën en in West-Indië kwam hij onder de indruk van de erbarmelijke levensomstandigheden van de zwarte bevolking, merendeels tot slaaf gemaakten. Anderzijds had hij ook veel sympathie voor het Amerikaanse gelijkwaardigheidsideaal.

In 1774 werd er een 'pocket borough', een veilige zetel in het Lagerhuis, voor hem gekocht. Ook als kamerlid maakte hij zich impopulair, vanwege zijn wispelturige stemgedrag: hij beschouwde zichzelf als vertegenwoordiger van de 'partij van het volk' en stemde soms mee met de regerende Tories en dan weer met de oppositie, de Whigs. Volgens Gordon stonden geen van beide fracties

The Gordon Riots

voor de belangen van het gewone volk, en in zijn visie was de wil van dat volk heilig: de stem van het volk was voor hem de stem van God. Gordons speeches in het Lagerhuis waren eindeloos en saai, maar in kleine kring werd hij charmant en geestig gevonden—een man met charisma.

In mei 1778 werd een wet aangenomen om de maatschappelijke beperkingen van katholieken op grond van wetgeving uit de zeventiende eeuw wat te verzachten, met als voornaamste politieke overweging dat katholieken dan meer geneigd zouden zijn om dienst te nemen in het leger, tijdens de toenmalige koloniale oorlog in Noord-Amerika. Tegenstanders van deze wet, en hun achterban, reageerden onverwacht scherp, onder andere met complottheorieën. Zo zouden zich volgens sommigen twintigduizend jezuïeten verscholen hebben in ondergrondse tunnels bij de Thames, die wachtten op een bevel vanaf de Heilige Stoel om Londen onder water te zetten (Carback 159). De lezer zal de actualiteit van een en ander beginnen te herkennen. Gordon beschouwde zichzelf overigens niet als intolerant, maar meende dat *‘Popery when encouraged by Government’* de burgerlijke vrijheden in gevaar zou brengen (Hibbert 23). Zijn acties leidden uiteindelijk tot een gewelddadig oproer, zoals Dickens dat zestig jaar later zo indrukwekkend zou beschrijven in *Barnaby Rudge*.

De riots

De ongeregelheden begonnen op vrijdag 2 juni 1780 bij het aanbieden van een door bijna 120.000 leden en sympathisanten van *Lord Gordons Protestant Association* (een beweging met naar schatting 50.000 leden) ondertekende petitie, die opriep om de *Catholic Relief Act* van 1778 in te trekken. Het was de bedoeling dat Gordon en zijn volgelingen zich op waardige wijze naar de parlamentsgebouwen zouden begeven, maar er sloten zich, zoals wij dat ook wel bij hedendaagse manifestaties zien gebeuren, talrijke onruststokers bij de optocht aan. Ooggetuigen maken melding van vaak nog minderjarige herriechoppers, zakkenrollers, brandstichters en prostituees, en ook van geheimzinnige ‘goedgeklede’ lieden. Van katholicisme ‘verdachte’ parlementariërs die zich naar het Hoger- of Lagerhuis begaven werden gemolesteerd.

In de hiernavolgende week was het elke nacht raak. De huizen van welgestelde katholieken werden geplunderd, meubilair, huisgoed en bibliotheken op straat in brand gestoken. Enkele katholieke bedehuizen moesten het ontgelden, en ook Ierse, overwegend katholieke ‘gastarbeiders’ waren doelwit. Gevangenen gingen in vlammen op, soms voordat de brandstichters de ingezetenen tijdig hadden weten te bevrijden. Wijnkelders werden opengemaakt en stomdronken lieden stierven ter plekke aan alcoholvergiftiging door ongeremd gebruik van met name gin.

Carback wijst er overigens op dat Hibbert zich wel wat al te gemakkelijk baseert op ‘*anecdotal evidence*’ van ooggetuigen. ‘*The exact composition of the rioters is impossible to tell, but [...] the evidence of their criminal character is overwhelming*’ (Carback 163). Er was in die dagen nog geen professionele politie, en de burgers die als vrijwilligers de rol van ‘*constable*’ konden spelen hoedden zich er wel voor om de meute in bedwang te houden. Ook het later opgeroepen leger moest aanvankelijk werkloos op de massale rellen toezien, omdat geen enkele magistraat bevel durfde geven om, na het voorlezen van de *Riot Act*, met geweld in te grijpen. Pas op 7 juni is dit laatste gebeurd. Twee nachten later kwam er een einde aan de ongeregelheden en konden berechtingen van de honderden arrestanten beginnen.

Het aantal doden ten gevolge van de opstand wordt door Hibbert geschat op ‘tenminste 850’ (Hibbert 131, noot 2). Lord Gordon werd gearresteerd en op verdenking van hoogverraad opgesloten in de Tower. Tientallen oproerkrakers werden ter dood veroordeeld en 21 zijn er vervolgens geëxecuteerd door middel van ophanging. De meeste andere arrestanten, waaronder de ook door Dickens overdreven karikaturaal geportret-teerde ‘hangman’ Edward Dennis, werden na

‘No popery!’

ately planned or intended the riots’ (Carback 162).

Gordons politieke carrière was voorbij, al bleef hij aan de zijlijn wel actief. Enkele jaren later, in 1788, werd hij aangeklaagd en veroordeeld wegens lasterlijke uitlatingen over de Franse koningin, Marie Antoinette. Gordon wist enige tijd spoorloos te verdwijnen, maar werd uiteindelijk teruggevonden (hij had zich inmiddels bekeerd tot orthodoxe jood) en gevangen gezet. Hij stierf op 1 november 1793 aan vlektyfus (*‘jail fever’*) in de inmiddels herbouwde Newgate prison.

Dickens was betrekkelijk mild over Gordon als aanstichter van de riots. Aan zijn vriend en eerste biograaf, John Forster, schreef hij:

Say what you please of Gordon [...] he must have been at heart a kind man, and a lover of the despised and rejected, after his own fashion. He lived upon a small income, and always within it; was known to relieve the necessities of many people; exposed in his place the corrupt attempt of a minister to buy him out of Parliament; and did great charities in Newgate. He always spoke on the people’s side, and tried against his muddled

enige tijd vrijgelaten.

De rechtszaak tegen Lord George Gordon vond plaats op 5 februari 1781. De rechter was de niet geheel onpartijdige Lord Mansfield, de Lord Chief Justice, wiens omvangrijke juridische bibliotheek samen met zijn woning in vlammen was opgegaan, want de rioters hadden het niet alleen gemunt op katholieken, maar ook op hoge vertegenwoordigers van de heersende elite en hun bijna onoverbrugbare afstand tot de massa. Maar in de vroege ochtend van 6 februari sprak de jury Gordon vrij van hoogverraad, volgens Carback omdat *‘the Crown could not satisfy its burden to prove beyond a reasonable doubt, in light of his speech and conduct, that he deliber-*

brains to expose the profligacy of both parties. He never got anything by his madness, and never sought it. The wildest and most raging attacks of the time allow him these merits: and not to let him have 'em in their full extent, remembering in what a (politically) wicked time he lived, would lie upon my conscience heavily. The libel he was imprisoned for when he died, was on the Queen of France; and the French government interested themselves warmly to procure his release' (Forster, Bk II, Ch. IX).

Barnaby Rudge

Steven Marcus beoordeelt de stijl van *Barnaby Rudge* niet ten onrechte als 'of a curiously uniform flatness', behalve waar het de beschrijving van de riots betreft (Marcus 82). Als voornaamste thema's ziet Marcus ten eerste het onrealistische en uiteindelijk destructieve verlangen van terugkeer naar een idyllisch verleden, en ten tweede de confrontatie tussen vaders en zonen. Als de oudere generatie het gezag over de jongere verliest en er geen sprake is van verzoening, dan leidt dit tot onverantwoordelijk en destructief gedrag.

Volgens John Lucas beschrijft Dickens in *Barnaby Rudge* 'how an explosive social situation comes into existence' (Lucas 92). In de neiging om vast te houden aan een wormstekig verleden (met de *Maypole Inn* als symbool) ziet Dickens een oorzaak van maatschappelijke destructiviteit: 'the stupidities of the old order [...] prompt the new to rebellion' (96). Het verleden waar Dickens zich om bekommert is niet een verzameling van versteende vooroordelen of betekenisloze rituelen, maar een levend en organisch bestanddeel van identiteit (104).

Maar volgens Patrick Brantlinger demoniseert Dickens juist het verleden, in plaats van het te romantiseren of te idealiseren (Brantlinger 63). Brantlinger, die ten aanzien van *Barnaby Rudge* spreekt van Dickens' 'grotesque populism', definieert het populisme in het algemeen als 'a belief in the common people as the sole source of virtue and of political legitimacy together with a more or less paranoid suspicion of existing governmental institutions, laws, and authorities as working against the interests of the people' (64). Het populisme wordt grotesk 'when it focuses upon the ways the people themselves have been crippled or deformed by history—that is, by centuries of misrule. There is no more monstrous, grotesque distortion of the common people than the sort of mob violence depicted in *Barnaby*' (65). Die groteske 'mob violence' is volgens Brantlinger niet alleen het resultaat van tyrannieke machtsuitoefening door de overheid, en van religieus fanatisme, maar vooral ook van individuele zelfzucht (70).

In het eerste gedeelte van *Barnaby Rudge* (tot en met hoofdstuk 32), dat zich afspeelt in 1775, wordt de aanzet tot de ongeregeldheden al gegeven. Er is dan ook al maatschappelijke onrust, maar Dickens concentreert zich vooral op de ongunstige letterlijke maar ook overdrachtelijke vader-zoonrelaties. De herbergier John Willet, met zijn statische karakter, houdt zijn zoon Joe klein, zodat deze uiteindelijk zelfs van huis wegloopt. Zijn leeftijdgenoot Edward Chester heeft het aan de stok met zijn narcistische spilzuchtige vader, Sir John Chester MP. Diens bastaardzoon Hugh, stalknecht van de Maypole Inn en door zijn werkgever John Willet bestempeld als een ‘*animal*’, ontpopt zich als een verongelijkte en gewelddadige malcontent, evenals de ijdeltuit Sim Tappertit, de leerjongen van de rechtgeaarde slotenmaker Gabriel Varden. Tappertit leidt een vakbondachtig clubje, de ‘*Prentice Knights*’, die hun ‘*masters*’ afzweren. Vijf jaar later is deze groep omgevormd tot de radicale ‘United Bull-Dogs’. De geestelijk verwarde titelheld tenslotte, Barnaby Rudge, wordt in zijn dromen achtervolgd door zijn doodgewaande vader, de voormalige rentmeester en moordenaar van de katholieke landjonker Reuben Haredale, en hij laat zich blindelings leiden door Lord George Gordon als substituutvader. Alle vijf de ‘zonen’ rebelleren op hun manier tegen het ‘gezag’.

Het thema van de geloofsstrijd wordt zelfs al in het eerste hoofdstuk aangekondigd, met de anekdote over Elizabeth I en het ‘*mounting-block*’:

[T]he Maypole was an old building, with more gable ends than a lazy man would care to count on a sunny day; huge zig-zag chimneys, out of which it seemed as though even smoke could not choose but come in more than naturally fantastic shapes, imparted to it in its tortuous progress; and vast stables, gloomy, ruinous, and empty. The place was said to have been built in the days of King Henry the Eighth; and there was a legend, not only that Queen Elizabeth had slept there one night while upon a hunting excursion, to wit, in a certain oak-panelled room with a deep bay window, but that next morning, while standing on a mounting-block before the door with one foot in the stirrup, the Virgin Monarch had then and there boxed and cuffed an unlucky page for some neglect of duty. The matter-of-fact and doubtful folks, of whom there were a few among the Maypole customers, as unluckily there always are in every little community, were inclined to look upon this tradition as rather apocryphal; but, whenever the landlord of that ancient hostelry appealed to the mounting-block itself as evidence,

and triumphantly pointed out that there it stood in the same place to that very day, the doubters never failed to be put down by a large majority, and all true believers exulted as in a victory.

De Maypole is een monument uit het verleden. Elizabeths vader Hendrik VIII kennen we als de koning die het katholicisme verving door wat de Anglicaanse kerk zou worden. De achttiende-eeuwse klanten van de Maypole worden onderscheiden in ‘twijfelaars’ en ‘ware gelovigen’—een huiselijk voorbeeld van polarisatie, waarvan ook de in hoofdstuk 12 beschreven *‘religious differences’* tussen de katholieke Geoffrey Haredale en de protestantse Sir John (dan nog ‘Mr.’) Chester getuigen.

In de hierboven geciteerde passage wordt ook een ander door Brantlinger aangestipt hoofdthema aangekondigd, namelijk dat van de vervorming (*‘distortion’*) van de tijd, door middel van parallellen tussen heden en verleden, of van geestverschijningen. *‘Various sorts of time—old and new, leisure and mechanical, slow and fast, quotidian and apocalyptic—reappear in **Barnaby**’* (Brantlinger 69).

De eerste antikatholieke opstootjes worden gemeld in hoofdstuk 43. Daarvóór merkt de vertelinstantie nog scherpzinnig op dat *‘sentiments which have nothing in them make the loudest ringing in the world, and are the most relished’* (Ch. 27). Deze uitspraak slaat op de valse retoriek van Mr. Chester, maar bevestigt een herkenbaar verschijnsel bij demonstraties en opstootjes, namelijk dat er naast beargumenteerbare *‘points of difference’* doorgaans ook sprake is van het gebruik en de invloed van holle woorden, en van ongefundeerd kopieergedrag.

Dickens doet het overigens voorkomen alsof er al een soort kongsi is tussen enerzijds de *Protestant Association* van Gordon en diens fanate en

Hugh Maypole

vileine secretaris Gashford (gebaseerd op Gordons historische secretaris en biograaf, de revolutionaire medicus Robert Watson—zie het artikel van McCalman), en anderzijds figuren als ‘Maypole Hugh’ en de beul Ned Dennis, die samen met Sim Tappertit de hele oproer lijken te regisseren. Dennis moedigt Hugh aan met de ‘protestantse’ strijdkreet ‘*No Popery, brother!*’ Hugh maakt er ‘*No Property, brother!*’ van, maar Gashford verbetert hem: ‘*Popery, Popery*’. ‘*It’s all the same!*’ reageert Dennis hierop: ‘*Down with everybody, down with everything!*’ (Ch. 38).

In hetzelfde hoofdstuk begeven Hugh en Dennis zich naar de parlamentsge-

bouwen in Westminster, waar Dennis Hugh ‘*significantly*’ wijst op ‘*the weak parts of the building, how easy it was to get into the lobby, and so to the very door of the House of Commons; and how plainly, when they marched down there in grand array, their roars and shouts would be heard by the members inside; with a great deal more to the same purpose*’. Dennis weet Hugh ook te vertellen welke Lords en Commons de katholieken al dan niet welgezind zijn, ‘*and bade him take notice of their liveries and equipages, that he might be sure of them, in case of need*’. Hij toont zoveel kennis van zaken ‘*that it was plain he had often studied there before*’. Dit soort voorkennis wordt ook vermoed bij informanten tijdens de bestorming van het Capitool in 2021...

De uitbraak van de Gordon Riots op 2 juni valt precies samen met de terugkeer in Londen van Barnaby en zijn moeder. Indirect wordt hiermee door Dickens gesuggereerd dat er bij zulke ongeregelde heden wellicht primair sprake

is van waanzin. Barnaby is echter niet zozeer een waanzinnige als een kinderlijk naïeve fantast. Hij is gefascineerd door de mensenmassa die onder aanvoering van Lord Gordon op weg is naar een verzamelpunt in St. George's Field alvorens zich met de petitie naar het parlement te begeven. Hij neemt een demonstratieve blauwe kokarde aan en wordt vervolgens opgemerkt door Lord Gordon. Kort daarna treft hij in de massa ook Hugh, Dennis en Tappertit aan, bij welk gezelschap hij zich blindelings aansluit.

Dickens, die uiteraard ook gebruik maakte van ooggetuigenverslagen, beschrijft de riots min of meer in overeenstemming met Hibberts relaas. De inleidende gebeurtenissen rondom en in de parlamentsgebouwen beschrijft hij als volgt:

It was between two and three o'clock in the afternoon when the three great parties met at Westminster, and, uniting into one huge mass, raised a tremendous shout. This was not only done in token of their presence, but as a signal to those on whom the task devolved, that it was time to take possession of the lobbies of both Houses, and of the various avenues of approach, and of the gallery stairs. To the last-named place, Hugh and Dennis, still with their pupil between them, rushed straightway; Barnaby having given his flag into the hands of one of their own party, who kept them at the outer door. Their followers pressing on behind, they were borne as on a great wave to the very doors of the gallery, whence it was impossible to retreat, even if they had been so inclined, by reason of the throng which choked up the passages. [...]

Through this vast throng, sprinkled doubtless here and there with honest zealots, but composed for the most part of the very scum and refuse of London, whose growth was fostered by bad criminal laws, bad prison regulations, and the worst conceivable police, such of the members of both Houses of Parliament as had not taken the precaution to be already at their posts, were compelled to fight and force their way. Their carriages were stopped and broken; the wheels wrenched off; the glasses shattered to atoms; the panels beaten in; drivers, footmen, and masters, pulled from their seats and rolled in the mud. Lords, commoners, and reverend bishops, with little distinction of person or party, were kicked and pinched and hustled; passed from hand to hand through various stages of ill-usage; and sent to their fellow-senators at last with their clothes hanging

in ribands about them, their bagwigs torn off, themselves speechless and breathless, and their persons covered with the powder which had been cuffed and beaten out of their hair. One lord was so long in the hands of the populace, that the Peers as a body resolved to sally forth and rescue him, and were in the act of doing so, when he happily appeared among them covered with dirt and bruises, and hardly to be recognised by those who knew him best. The noise and uproar were on the increase every moment. The air was filled with execrations, hoots, and howlings. The mob raged and roared, like a mad monster as it was, unceasingly, and each new outrage served to swell its fury (Ch. 49).

Over de tweede dag en nacht van de ongeregeldheden schrijft Dickens onder meer:

The leaders of the riot, rendered still more daring by the success of last night and by the booty they had acquired, kept steadily together, and only thought of implicating the mass of their followers so deeply that no hope of pardon or reward might tempt them to betray their more notorious confederates into the hands of justice. [...]

Many of this class had deserted their usual occupations on the Saturday morning; some had been seen by their employers active in the tumult; others knew they must be suspected, and that they would be discharged if they returned; others had been desperate from the beginning, and comforted themselves with the homely proverb, that, being hanged at all, they might as well be hanged for a sheep as a lamb. They all hoped and believed, in a greater or less degree, that the government they seemed to have paralysed, would, in its terror, come to terms with them in the end, and suffer them to make their own conditions. The least sanguine among them reasoned with himself that, at the worst, they were too many to be all punished, and that he had as good a chance of escape as any other man. The great mass never reasoned or thought at all, but were stimulated by their own headlong passions, by poverty, by ignorance, by the love of mischief, and the hope of plunder (Ch. 53).

Zelfs Grip, de (deels autobiografische!) sprekende raaf die Barnaby altijd vergezelt, voegt de kreet: ‘*No Popery!*’ toe aan zijn repertoire (Ch. 57). Van Grip

wordt in hoofdstuk 6 door Gabriel Varden opgemerkt dat hij zo'n 120 jaar jong ('*a mere boy*') moet zijn—dus uit het ei gekropen ten tijde van het Interregnum onder de puriteinse stokebrand Oliver Cromwell! '*If there's any wickedness going on*', besluit Varden, '*that raven's in it.*'

Het in brand steken van Newgate Prison, op 6 juni, en vervolgens van '*every jail in London*', en het vrijlaten van de gevangenen (soms tegen hun wil!) wordt door Dickens gepresenteerd als een idee van Hugh (Ch. 60). Na de verwoesting van de *Maypole* (Hugh had nog een appeltje te schillen met John Willet), het verbranden van Geoffrey Haredales landhuis en inboedel, en de ontvoering van diens nichtje Emma en van Dolly Varden en haar moeders hysterische meid Miss Miggs, probeert Haredale bescherming te krijgen op gezag van de Lord Mayor, Alderman Kennet. Diens weigering om in te grijpen is historisch (zie Hibbert 58-61).

Het bestoken van Newgate Prison wordt als volgt beschreven:

And now the strokes began to fall like hail upon the gate, and on the strong building; for those who could not reach the door, spent their fierce rage on anything—even on the great blocks of stone, which shivered their weapons into fragments, and made their hands and arms to tingle as if the walls were active in their stout resistance, and dealt them back their blows. The clash of iron ringing upon iron, mingled with the deafening tumult and sounded high above it, as the great sledge-hammers rattled on the nailed and plated door: the sparks flew off in showers; men worked in gangs, and at short intervals relieved each other, that all their strength might be devoted to the work; but there stood the portal still, as grim and dark and strong as ever, and, saving for the dints upon its battered surface, quite unchanged.

While some brought all their energies to bear upon this toilsome task; and some, rearing ladders against the prison, tried to clamber to the summit of the walls they were too short to scale; and some again engaged a body of police a hundred strong, and beat them back and trod them under foot by force of numbers; others besieged the house on which the jailer had appeared, and driving in the door, brought out his furniture, and piled it up against the prison-gate, to make a bonfire which should burn it down.

[...]

The furniture being very dry, and rendered more combustible by wax and

THE DUTCH DICKENSIAN

oil, besides the arts they had used, took fire at once. The flames roared high and fiercely, blackening the prison-wall, and twining up its lofty front like burning serpents. [...]

Although the heat was so intense that the paint on the houses over against the prison, parched and cracked up, and swelling into boils, as it were from excess of torture, broke and crumbled away; although the glass fell from the window-sashes, and the lead and iron on the roofs blistered the incautious hand that touched them, and the sparrows in the eaves took wing, and rendered giddy by the smoke, fell fluttering down upon the blazing pile; still the fire was tended unceasingly by busy hands, and round it, men were going always. [...]

Meanwhile, and in the midst of all the roar and outcry, those who were nearest to the pile, heaped up again the burning fragments that came toppling down, and raked the fire about the door, which, although a sheet of flame, was still a door fast locked and barred, and kept them out. Great pieces of blazing wood were passed, besides, above the people's heads to such as stood about the ladders, and some of these, climbing up to the topmost stave, and holding on with one hand by the prison wall, exerted

all their skill and force to cast these fire-brands on the roof, or down into the yards within. In many instances their efforts were successful; which occasioned a new and appalling addition to the horrors of the scene: for the prisoners within, seeing from between their bars that the fire caught in many places and thrived fiercely, and being all locked up in strong cells for the night, began to know that they were in danger of being burnt alive. This terrible fear, spreading from cell to cell and from yard to yard, vented itself in such dismal cries and wailings, and in such dreadful shrieks for help, that the whole jail resounded with the noise; which was loudly heard even above the shouting of the mob and roaring of the flames, and was so full of agony and despair, that it made the boldest tremble (Ch. 64).

Hierna is de woning van de katholieke Lord Chief Justice Lord Mansfield aan de beurt. Het ‘verhaal’ gaat dat

the mob gathering round Lord Mansfield’s house, had called on those within to open the door, and receiving no reply (for Lord and Lady Mansfield were at that moment escaping by the backway), forced an entrance according to their usual custom. That they then began to demolish the house with great fury, and setting fire to it in several parts, involved in a common ruin the whole of the costly furniture, the plate and jewels, a beautiful gallery of pictures, the rarest collection of manuscripts ever possessed by any one private person in the world, and worse than all, because nothing could replace this loss, the great Law Library, on almost every page of which were notes in the Judge’s own hand, of inestimable value,—being the results of the study and experience of his whole life (Ch. 66).

Met hulp van de als *dei ex machina* teruggekeerde weggelopen zonen Edward Chester en Joe Willet weten Haredale en de katholieke distillateur en wijnkoper Langdale uit diens huis te ontsnappen vóór de rabiate meute erin slaagt om binnen te dringen.

The vintner’s house, with half-a-dozen others near at hand, was one great, glowing blaze. All night, no one had essayed to quench the flames, or stop their progress [...]. The tumbling down of nodding walls and heavy blocks

of wood, the hooting and the execrations of the crowd, the distant firing of other military detachments, the distracted looks and cries of those whose habitations were in danger, the hurrying to and fro of frightened people with their goods; the reflections in every quarter of the sky, of deep, red, soaring flames, as though the last day had come and the whole universe were burning; the dust, and smoke, and drift of fiery particles, scorching and kindling all it fell upon; the hot unwholesome vapour, the blight on everything; the stars, and moon, and very sky, obliterated;—made up such a sum of dreariness and ruin, that it seemed as if the face of Heaven were blotted out, and night, in its rest and quiet, and softened light, never could look upon the earth again.

But there was a worse spectacle than this—worse by far than fire and smoke, or even the rabble's unappeasable and maniac rage. The gutters of the street, and every crack and fissure in the stones, ran with scorching spirit, which being dammed up by busy hands, overflowed the road and pavement, and formed a great pool, into which the people dropped down dead by dozens. They lay in heaps all round this fearful pond, husbands and wives, fathers and sons, mothers and daughters, women with children in their arms and babies at their breasts, and drank until they died. While some stooped with their lips to the brink and never raised their heads again, others sprang up from their fiery draught, and danced, half in a mad triumph, and half in the agony of suffocation, until they fell, and steeped their corpses in the liquor that had killed them. Nor was even this the worst or most appalling kind of death that happened on this fatal night. From the burning cellars, where they drank out of hats, pails, buckets, tubs, and shoes, some men were drawn, alive, but all alight from head to foot; who, in their unendurable anguish and suffering, making for anything that had the look of water, rolled, hissing, in this hideous lake, and splashed up liquid fire which lapped in all it met with as it ran along the surface, and neither spared the living nor the dead. On this last night of the great riots—for the last night it was—the wretched victims of a senseless outcry, became themselves the dust and ashes of the flames they had kindled, and strewed the public streets of London (Ch. 68).

Hibbert beschrijft deze gebeurtenis op pp. 100-101, afgeleid van een ooggetuigenverslag door Sir Nathaniel Wraxall in diens *Historical Memoirs of*

My Own Time (1815). Ook omringende huizen gingen in vlammen op en het vuur, zo schrijft deze, werd nog aangewakkerd doordat een brandspuit werd gevoerd met jenever uit Langdales kelder in plaats van met water. Een andere spuit werd door een ondernemende oude schoenlapper gebruikt om de vrij stromende gin in emmers te pompen en voor een penny per kroes te verkopen aan verhitte en dorstige toeschouwers. Langdales schade werd volgens Hibbert geschat op meer dan £100.000 (113, noot 1).

Intussen is het bij Dickens hoogst onwaarschijnlijk dat de gewelddadige en gewetenloze lieden die Emma Haredale, Dolly Varden en Miss Miggs enige dagen gevangen houden, *'ruffians, in whose power they were'* (Ch. 71), zich niet aan deze vrouwen zouden hebben vergrepen. Maar ook zij worden op tijd gered...

Na het einde van de riots, op 9 juni, volgde de afrekening. Dickens spreekt

Illustratie uit *Barnaby Rudge*: *'The rebel's orgy'*

van meer dan 200 doden, en 250 gewonden van wie er nog 70 of 80 in het ziekenhuis overlijden.

How many perished in the conflagrations, or by their own excesses, is unknown; but that numbers found a terrible grave in the hot ashes of the

flames they had kindled, or crept into vaults and cellars to drink in secret or to nurse their sores, and never saw the light again, is certain. When the embers of the fires had been black and cold for many weeks, the labourers' spades proved this, beyond a doubt.

Seventy-two private houses and four strong jails were destroyed in the four great days of these riots. The total loss of property, as estimated by the sufferers, was one hundred and fifty-five thousand pounds; at the lowest and least partial estimate of disinterested persons, it exceeded one hundred and twenty-five thousand pounds. For this immense loss, compensation was soon afterwards made out of the public purse, in pursuance of a vote of the House of Commons; the sum being levied on the various wards in the city, on the county, and the borough of Southwark (Ch. 73).

Aan Barnaby wordt op het nippertje gratie verleend, dankzij bemoeienis van Gabriel Varden, maar Hugh en ook Edward Dennis worden opgehangen. Dat laatste strookt niet met de werkelijkheid (vgl. Hibbert, p. 130-131), maar Dickens kon de ironie niet weerstaan om de zich als een bekwaam vakman en onmisbare overheidsdienaar afficherende beul in zijn fictieve hoedanigheid slachtoffer te laten worden van zijn eigen beroep. Over de gehangenen schrijft Dickens: *'those who suffered as rioters were, for the most part, the weakest, meanest, and most miserable among them. It was a most exquisite satire upon the false religious cry which had led to so much misery, that some of these people owned themselves to be Catholics, and begged to be attended by their own priests'* (Ch. 77). Dat laatste komt wel overeen met de werkelijkheid. Hibbert schrijft:

The trial reports reveal the Government's inability to find any of those 'very great people at the bottom of the riots', a single worth-while scapegoat. The prisoners, as [Horace] Walpole said, were just a pack of boys and ruffians and 'a regiment of street walkers'. Among the pathetic motley of those condemned to death were two gipsies, a West Indian slave, a demented cross-eyed beggar, three abscess-covered climbing boys and a negro prostitute (Hibbert 130).

Sommige mensen (Hugh, Dennis, Miss Miggs, Sir John Chester) zijn onverbeterlijk, maar degenen die er toe doen (John Willet, Mrs Varden en Dolly, Geoffrey Haredale) kunnen hun houding veranderen. Zelfs een volksmassa kan

omslaan: in hoofdstuk 79 wordt een destructieve 'mob' vervangen door een juichende menigte. Mijn conclusie is vooral dat er qua oproer niet veel nieuws is onder de zon. Daarmee is *Barnaby Rudge* wel actueler dan ooit.

Literatuur:

Brantlinger, Patrick, *'Did Dickens Have a Philosophy of History? The Case of Barnaby Rudge'*, **Dickens Studies Annual** 30 (2001), p. 59-74.

Carback, Joshua T., *'King Mob and Contempt of Congress'*, **British Journal of Legal Studies** 12/1 (2023), p. 147-190.

Forster, John, *The Life of Charles Dickens*, Londen: Chapman & Hall, z.d.

Hibbert, Christopher, *King Mob. The Story of Lord George Gordon and the Riots of 1780, Londen etc.*, Longmans, Green and Co, 1958.

Lucas, John, *The Melancholy Man. A Study of Dickens's Novels*, Londen: Methuen & Co, 1970.

McCalman, Iain, *'Controlling the Riots: Dickens, Barnaby Rudge and the Romantic Revolution'*, **History** vol. 84, issue 275 (juli 1999), p. 458-476.

Marcus, Steven, *'Barnaby Rudge: Sons and Fathers'*, in: A.E. Dyson, red., **Dickens. Modern Judgments**, Londen: Macmillan & Co., 1968 (1965), p. 82-117.

EEN EERBETOON AAN CEES VAN STEIJNEN (1939-2021)

Leonard Jacobs

Ik moet meer dan 40 jaar samen met generatiegenoot Cees van Steijnen lid geweest zijn van onze Fellowship, en omdat ik de beste herinneringen aan ons samenzijn op de bijeenkomsten -en op een Annual Conference-bewaarde, ben ik, na het bericht dat hij overleden was, iets gaan verzinnen, waaromheen ik vervolgens een prijsvraag verzonnen heb, omdat ik niet wist wat ik er anders mee aan moest -naast: het resultaat naar zijn nabestaanden opsturen.

Het ging om Cees zoals ik meende hem te mogen herinneren, en het ging om de schrijfwijze van Cees' idool Charles Dickens zoals die bleek over al die jaren neergeslagen te zijn in mijn voorstellingsvermogen.

Maar nu gaat het om een tekstverbetering, iets waar we gezamenlijk plezier aan kunnen beleven: het plezier om de kleine juweeltjes, de krenten in onze toch-al zo buitengewoon-smakelijke Dickens-pap.

Cees van Steijnen

Op 19 december 2021 overleed Haarlem Branch-fellow Cees van Steijnen. Ter gelegenheid daarvan schreef Leonard Jacobs de tekst *'Cees van Steijnen according to Charles Dickens'*, die hij toestuurde aan Van Steijens nabestaanden. In deze tekst wordt de persoon Cees van Steijnen op Dickensiaanse wijze geobserveerd en beschreven.

Omdat de fellows van de Haarlem Branch in feite ook nabestaanden van Van Steijnen zijn, stuurde hij zijn tekst ook naar de redactie van *The Dutch Dickensian*. Jacobs wil aan de tekst graag een prijsvraag verbinden.

Het eerste deel van zijn uitdaging aan de lezers luidt:

1. Selecteer en rangorden uit onderstaande tekst de vier sterkste zinnen, in volgorde aflopend van sterk naar telkens minder sterk.
2. Selecteer en rangorden uit onderstaande tekst de vier zwakste zinnen, in volgorde aflopend van zwak naar telkens minder zwak.

Daarnaast nodigt Jacobs de lezers van *The Dutch Dickensian* van harte uit alternatieven aan te bieden voor de zinnen in zijn oorspronkelijke stuk, die naar uw inzicht voor verbetering vatbaar zijn.

Een deskundige jury zal zich vervolgens buigen over de inzendingen en een winnaar uitroepen. Die winnaar zal van Jacobs op feestelijke wijze een fles maltwhisky krijgen uitgereikt.

Jacobs' tekst bestaat uit drie delen: een tweedelige introductie en vervolgens een observatie.

Cees van Steijnen as observed by Charles Dickens

Introduction, part 1

The group of people having passed, on arriving somewhere from five minutes before to five minutes after the time fixed for that momentous occurrence, an immoderately high front door of an excessively elevated mansion, and, full ten minutes later, having prepared itself to be marshalled, ostentatiously brushed, trimmed and shining, by the rest of the company, will by then successfully have completed all the requirements of its burdensome mission 'to attend' – it all being due to one or more leaks in their audacity to reject the invitation 'to be received in a manner as informal as proper in view of the nature of the special occasion'.

Introduction, part 2

An astronomer, torn away from his telescope and admitted to this exquisite gathering, would all at once discover himself in a position that, to his heart's desire, he could prey on a celestial spectacle – among humans – in which, within a short lapse of observation time – not even exceeding one-hundred minutes –, he might manage to distinguish a whole catalogue of stellar formations developed over a long chain of years and possibly having originated in a past in which none of the persons now observed could already have been born. Even if our astronomer would not happen to be one of the Wise Men from the East by

the name of Balthasar, or of Caspar, or of Melchior – a certainty –, or any given soul with a name-ending on ‘r’ – highly probable –, or even one without a name-on-‘r’, – still a safe bet –, or, indeed, having a name with no apparent word-ending – a very sensible custom in eastern regions in order to protect children from always being addressed by any sundry person, and on the slightest pretext, but unthinkable in our, and his, part of the terrestrial globe – our astronomer, whom – for the sake of easy accessibility – we shall call: ‘A’, or rather – for the sake of unequivocality – ‘Astronomer A’, would, no

doubt, – and not to his dismay –, although being on the verge of throwing himself on the first of a series of sensational expeditions into that universe so unexpectedly opened to him, be captivated irresistably by an Errant Star presenting itself as soon as the obfuscating situation in which Astronomer A found himself, had dawned.

The observation

He saw a male person, all on his own – so it looked –, and of small stature, but – this conceded – rising far above the dwarf-star class. A very clear star he was: sparkling pearl-grey eyes safely caged in firmly brimmed spectacles with – as our astronomer gladly noticed – perfectly transparent glasses of the perfume-bottle-type.

He stood there like a pillar. Upright and with straight shoulders – extremely straight if you would compare them with the – sometimes bare, sometimes just vaguely visible – drooping shoulders of those ladies who had hardly ever raised an arm from their needlework, and still extremely straight if you would venture to compare his shoulders with the suspected shoulders of those military officers who had erected three inches of shoulder-knots on their state uniform, and who hardly ever had lifted one arm from their horse’s reigns, except when passing the Union Jack or passing any deserving person serving under the Same, to perform a simple, even elementary, salute by means of their gloved right hand, and, only in very, very exceptional cases, with the right hand lengthened with a sword, be it at a right angle – the straight lengthening reserved for their last cavalry charge towards a noble death.

Cees van Steijnen aan het kerstdiner

The man he saw, stood there like a pillar – so I said; his glance was looking backward – inward for non-astronomers –, into the immense palace of his memory, while he hardly moved body or limbs at all, with the flimsy exception of his lips, both engaged, for proper articulation, in a mutually opposing but sober manner, whenever he was expounding to an eager bystander on some choice item picked munificently from the treasure of all the curiosities he had hoarded over the years and kept in safety.

Thus he discharged himself, bit by bit, from the enterprise chosen by him, to entertain fellow-men, and not hinder them with boring conventional and unconvincing performances to suggest that his own self would be a different person from the person actually present.

And thus, quietly, he moved on through the – now circling, now crossing – pinches and bunches of guests, and went his way, not unlike the way of a waiting-assistant who serves oysters-on-ice, and discloses and – in one and the same gesture – offers his small life beings to willing clients, unerringly accosted.

When his intimations would be directed to you, you would hear a warm baritone voice which by the quietly opening and closing lips had been modulated into strings of nice uncomplicated sentences that, however singular the informations might be, were always full of sense, while the wording maintained the original warmth all through, not becoming tepid in the least, nor increasing to anything like heat, as when exhaling vehemence.

Here the observation was suddenly broken off – like Cees' contributions to the Haarlem Branch of the Dickens Fellowship.

The Observation and its introductions were put to paper by one of Cees' fellows, Leonard Jacobs, in February 2023.

MARTIN CHUZZLEWIT: MEESTERWERK OF NIET?

Marijke Drost

Inleiding

Het is gebruikelijk dat het *Book of Study* door de leden van de Haarlem Branch ‘s winters gelezen wordt en tijdens de bijeenkomst in juni enkelen van hen hierover een kort praatje houden. Dit jaar echter liep het anders. Wij kregen als spreker Hans Bouman, die ons onthaalde op een interessant verhaal over Dickens en Dostojewski. Om toch nog wat te reflecteren over het Book of Study in het seizoen 2023-2024, *Martin Chuzzlewit*, heb ik mijn boekenkast nagekeken op secundaire literatuur. Het resultaat van mijn uurtjes lezen leg ik u hier graag in het kort voor.

Ontstaan van de roman

Martin Chuzzlewit werd in negentien maandelijkse delen uitgegeven tussen januari 1843 en juli 1844. Om de interesse van de lezers een impuls te geven, stuurde hij de jonge Martin naar Amerika, waardoor de verkoop steeg, maar de structuur van de roman te lijden had.

Dickens lijkt maar met moeite aan *Martin Chuzzlewit* te hebben kunnen beginnen, aldus Philip Hobsbaum in *A Reader's Guide to Charles Dickens*. Hij had beloofd in de herfst van 1842 te zullen starten, maar wist in november alleen nog maar dat de hoofdpersoon Martin moest heten en dat het over de familie Chuzzlewig moest gaan. Later werd de naam Chuzzlewit. De eerste hoofdstukken passen in dit plan, zoals de stamboom van de familie die tot Adam en Eva terug gaat en de familiebijeenkomst ten huize van Pecksniff. Al die gedetailleerd getekende familieleden hadden later een rol in de roman kunnen spelen, maar dat gebeurt niet omdat na een paar hoofdstukken het verhaal van de oude Martin en zijn intriges naar de avonturen van de jonge Martin in de Oude en de Nieuwe wereld verschuift. Het oorspronkelijke plan waaierde ver uit en heeft meer verschillende scènes en personages dan enig ander boek van Dickens. Op een bepaalde manier gaat dat ten koste van het geheel. Dickens schrijft op vele plaatsen briljante passages, maar om te achterhalen waar het boek over gaat is moeilijk. Uit brieven van Dickens blijkt dat hij aanvankelijk de zonde van egoïsme wilde tonen zoals die zich in de takken van een bepaalde familie mani-

festeerde. De personages kregen echter zoveel individualiteit en er kwamen zoveel plotlijnen bij dat het onmogelijk werd dat alles in één stramen te vangen.

Het verhaal

Er zijn eigenlijk drie romans-in-een te onderscheiden, elk met een eigen sfeer en toon. Het begint met de traditionele picareske stijl, zoals in de *Pickwick Papers*: grootvader met testament, mooie maar arme geliefde, intriges van een schurk (Pecksniff), conflict tussen grootvader en protagonist, die naar Amerika vertrekt.

Dan volgt de episode in Amerika, die een groot deel van het boek beslaat en zo ongeveer als een zelfstandig boek gelezen kan worden.

De toon is niet meer quasi-realistisch, maar satirisch en allegorisch. De jonge Martin is geen picareske held meer, maar – zoals Hobsbaum het zo mooi noemt – *Alice in Blunderland*. Terug in Engeland zijn Martins avonturen weer in de picareske stijl: grootvader verzoent zich met hem, hij krijgt zijn geliefde, eind goed al goed. De schurk wordt gestraft. De jonge Martin is geen algemeen symbool voor het oorspronkelijke idee van egoïsme. Er zijn veel actievere en zelfzuchtiger personages die tijdens zijn afwezigheid de plot voortstuwen, zoals ook in *Nicholas Nickleby* en *The Old Curiosity Shop* het geval is.

De schurk heet in *Martin Chuzzlewit* Pecksniff. Zijn intriges zijn weinig effectief, maar zijn persoonlijkheid is subliem. Zodra hij ten tonele verschijnt verbleken alle andere personages. Dat heeft hij gemeen met Mrs. Gamp, om redenen die later nog aan de orde zullen komen. De plot wordt hierdoor uit het lood getrokken, want hij neemt veel meer ruimte in dan alleen maar als hulpmiddel om de twee Martins tegen elkaar op te zetten. Voor ons als lezer is hij een *'comic relief'* dat we wel kunnen gebruiken bij het conventionele verhaal rond de twee Martins.

Als derde punt is er de subplot waarin criminele psychologie de boventoon voert, waar Steven Marcus uitgebreid op ingaat. Het gaat om de activiteiten van Montague Tigg alias Tigg Montague en Jonas Chuzzlewit. Ze beginnen als schetsmatige personages, maar ontwikkelen zich tot interessante, complexe mensen in wiens denken en persoonlijkheid we meer inzicht krijgen dan in bijvoorbeeld Tom Pinch of Mary Graham. Jonas en Tigg zijn fysiek en mentaal elkaars tegengestelde. Jonas is onaantrekkelijk, sociaal onvaardig en hij uit zijn frustraties in voortdurend agressief gedrag en een sadomasochistische relatie met zijn vrouw. Tigg daarentegen vindt zichzelf heel aantrekkelijk, bedenkt allerlei exhibitionistische rollen voor zichzelf en minacht de wereld die Jonas vreest. Ze kunnen elkaar onmogelijk begrijpen. Tigg is wel in staat om Jonas door zwendel zijn geld af troggelen, maar als grote fantast heeft hij geen oog voor de hevige agressie die in Jonas broeit. In dat onbegrip ligt hun zwakte, waardoor hun relatie met elkaar uiteindelijk tot een crisis leidt.

Stijl en taalgebruik

Steven Marcus gaat in uitgebreid in op de stijl en het gebruik van de taal in *Martin Chuzzlewit*. In eerdere romans hanteerde Dickens bij voorkeur spreektaal, wat goed viel bij de lezers. Nu echter neemt zijn proza een grote vlucht. Hij gebruikt lange ingewikkelde, moeilijke zinsbouw, bijzondere interpunctie, wat meer vergt van de lezers. Overall is de invloed van Shakespeare voelbaar. Net voordat Dickens scheep ging naar Amerika gaf John Forster hem een zakuitgave van de werken van Shakespeare. Dickens had dit boekje altijd bij zich tijdens zijn reis. Hij schreef aan Forster dat hij het een *'unspeakable source of delight'* vond.

Volgens Marcus heeft deze herlezing van Shakespeare Dickens' meest gedurfde verbeeldingskracht gestimuleerd. Hij schrijft rustig drie bladzijden vol over de wind. Tegelijkertijd was zijn vermogen om een persoon in een enkel beeld tot leven te wekken onovertroffen. (Zie bijvoorbeeld hoe de leden van de familie Chuzzlewit getypeerd worden in hoofdstuk 4). Dickens reisde niet alleen zes maanden door Amerika, hij reisde ook in een land waar het Engels tot een andere taal werd. Zonder zijn weergave van de specifiek Amerikaanse manier van spreken zouden de scènes in dat land de levendigheid en overtuigingskracht gemist hebben die ze nu bezitten.

Dickens merkte bijvoorbeeld op dat Amerikanen niet meer converseerden maar ook in privé-situaties praatten alsof ze een openbare bijeenkomst toe-

spraken en dat de taal van journalistiek en politiek een veel grotere plaats in het leven van alledag innam dan in Engeland het geval was.

De triomf van de taal ligt volgens Steven Marcus bij Pecksniff en Mrs. Gamp. Hun komische aspect ligt in hun taal, maar ze zijn geen redenaars. Ze houden van woorden en de klank van woorden, wat hen tot dichters en taalvirtuozen maakt.

'Mr. Pecksniff was in the frequent habit of using any word that occurred to him as having a good sound, and rounding a sentence well, without much care for its meaning.' (hst.2). Mrs. Gamp heeft zo'n energieke identiteit dat zelfs haar kleren haar vorm behouden ook al zit zij er niet in: *'One can see her very fetch and ghost... in*

at least a dozen of the second-hand clothes shops about Holborn.' Net als de romanschrijver stort ze een vloed van observaties, sentimenten, gevoelens, citaten, gezegdes, roddeltjes uit met een inventiviteit die uit een overdaad aan vitaliteit lijkt voort te komen. Ze benadrukt met haar manier van spreken haar eigen deugzaamheid en autoriteit, daarbij geholpen door haar creatie Mrs. Harris. Ze verandert de wereld niet, maar accepteert hem met al zijn vreugde en verdriet, zoals past bij haar beroep van vroedvrouw, verpleegster en verzorgster van de doden. *'He was born into a wale... and he lived in a wale; and he must take the consequences of sech a sitiwation'* (hst.49).

Het moge duidelijk zijn dat dergelijke krachtige personen niet op te sluiten zijn in de plot van een roman, maar al komen zij niet zo vaak in beeld, toch maken ze een onuitwisbare indruk op ons.

Om nog even op Shakespeare terug te komen: Steven Marcus stelt dat vrijwel in elk hoofdstuk van *Martin Chuzzlewit* een citaat of woordspelling te vinden is die naar diens werk verwijst. Hoewel ik geen kenner van Shakespeare ben, heb ik geprobeerd een voorbeeld te vinden. Ik kwam uit bij het tweede bedrijf,

Seth Pecksniff

Sarah Gamp, illustratie van Fred Barnard

tweede scene van Macbeth, als Macbeth zojuist koning Duncan vermoord heeft.

Macbeth: *'Whence is that knocking? How is it with me, when every noise appals me?'*

En even later Lady Macbeth: *'Hark! More knocking. Get on your nightgown, lest occasion call us. And show us to be watchers. Be not lost so poorly in your thoughts.'*

Jonas Chuzzlewit loopt na het plegen van de moord op Tigg Montague eerst tien mijl en wacht dan bij een pub op de postkoets naar Londen. Hij drinkt een biertje met een man die naast hem zit. Hij is gespannen en geïrriteerd.

'They had not sat very long, when there was a knocking within. "What's that?" cried Jonas. 'Meteen dacht hij aan de afgesloten kamer thuis. Stel dat er in zijn afwezigheid iemand aangeklopt had en ontdekt had dat hij niet aanwezig was? Dan zou hij ontdekt zijn, en veroordeeld worden. Nadat hij zijn huis binnengeslopen is, waar hij ieder moment zijn slachtoffer vreest te zien, verbergt hij zijn kleren en kruipt in bed. We mogen aannemen dat hij eerst zijn nachthemd aantrekt.

Na de *Thick Book Contest* in juni volgt hier dus nog een opgave: zoek de verwijzingen naar Shakespeare. Een degelijk en verheffend spel voor de lange winteravonden.

Literatuur:

Dickens, Charles: *Martin Chuzzlewit*, Penguin Books, 1968

Hobsbaum, Philip: *A Reader's Guide to Charles Dickens*. Thames and Hudson, 1972

Marcus, Steven: *Martin Chuzzlewit, the Self and the World*. In: Price, Martin, *Dickens, A Collection of Critical Essays*, Prentice Hall, 1967

Shakespeare, William: *Complete Works*, Oxford University Press, 1974

'Mr Pecksniff renounces the deceiver'

Illustratie van Phiz bij hoofdstuk 12 uit *Martin Chuzzlewit*

KOPER, WEES OP UW HOEDE

De wonderbaarlijke ontmoeting van Dickens en Dostojevski

Hans Bouman

Fjodor Dostojewski

Laat ik beginnen met een schijnbaar irrelevante opmerking: ik mag graag dagelijks een kilometer of acht wandelen, en om die nuttige maar in je eentje ook ietwat saaie bezigheid wat levendiger te maken, luister ik tijdens het wandelen graag naar een audioboek. Als het gaat om boeken van en over Charles Dickens dan biedt de wereld van het audioboek een ware hoorn des overvloeds. Waar het hedendaagse audioboek pas goed tot ontwikkeling kwam met de komst van internet-aanbieders als *Storytel* en *Audible*, werden de werken van Dickens (en een aantal andere groten) al voor-gelezen door veelal zeer bekwame stemacteurs in de tijd van de cd, het cassettebandje en de langspeelplaat. En dan heb ik het alleen nog maar over mijn eigen ervaringen, want er bestaan vast ook opnamen van Dickens-teksten op 78-toeren platen en wie weet nog wel oudere technieken.

Een halfjaar geleden besloot ik op mijn wandelingen de Dickens-biografie van Claire Tomalin uit 2011 te beluisteren. Ik had het boek een aantal jaren eerder op papier gelezen en wilde mijn herinnering wat opfrissen. Al luisterend naar Tomalins biografie, belandde ik in het jaar 1862, een jaar waarin een bijzondere gebeurtenis plaatsvond, aldus de biografie. Toen bracht namelijk de Russische schrijver Fjodor Dostojevski een bezoek aan Dickens in Wellington Street, waar het kantoor van zijn tijdschrift *All the Year Round* was gevestigd. Dostojevski, zo legde Tomalin uit, was een bewonderaar van Dickens en had in de gevangenis *The Pickwick Papers* en *Oliver Twist* gelezen. Zestien jaar later schreef Dostojevski in een brief aan een vriend over deze bijzondere ontmoeting. Een ontmoeting, zo

Charles Dickens

stelde Dostojevski, waarbij Dickens hem een opmerkelijke ontboezeming had gedaan. Dit schrijft Dostojevski over Dickens:

Obviously a writer cannot escape from what he has seen and felt in his own life. It is his own senses that tell him that the sky is blue in summer, that rain is wet, that ice is cold. The characters in his books speak or are silent like people he has met. The person he sees most of, most often, actually every day, is himself. When it comes to a question of why a man does something else, it's me author's own actions which make him understand, or fail to understand, the sources of human action. Dickens told me the same thing when I met him at the office of his magazine 'All Through The Year' [All The Year Round] in 1862. He told me that all the good simple people in his novels, Little Nell, even the holy simpletons like Barnaby Rudge, are what he wanted to have been, and his villains were what he was (or rather, what he found in himself), his cruelty, his attacks of causeless enmity towards those who were helpless and looked to him for comfort, his shrinking from those whom he ought to love, being used up in what he wrote. There were two people in him, he told me: one who feels as he ought to feel and one who feels the opposite. From the one who feels the opposite I make my evil characters, from the one who feels as a man ought to feel I try to live my life (Tomalin 322).

Claire Tomalin gaf vervolgens aan dit ‘een verbijsterend verslag’ te vinden. Ze schrijft:

This is an amazing report, and if Dostoevsky remembered correctly it must be Dickens' most profound statement about his inner life and his awareness of his own cruelty and bad behaviour. It is as though with Dostoevsky he could drop the appearance of perfect virtue he felt he had to keep up before his English public. It also suggest that he was aware of drawing his evil characters from a part of himself that he disapproved of and yet could not control (Tomalin 322).

Toen ik thuiskwam van mijn wandeling, wilde ik deze passage nog even nalezen. Ik was onder meer nieuwsgierig naar de manier waarop Dickens en Dostojevski hadden gecommuniceerd. In welke taal was dat gebeurd? In het

Frans misschien? Of was er wellicht sprake van een tolk? Ik had Tomalin daar niets over horen zegen, maar luisterend naar een audioboek mis je soms wel eens iets, dus dat wilde ik graag even op papier checken.

Maar tot mijn verrassing bevatte de index (het register) van mijn exemplaar niet de naam Dostojevski. Ik zocht het betreffende hoofdstuk op, getiteld ‘*Secrets, Mysteries and Lies*’, maar trof nergens de passage over Dostojevski.

Raadselachtig.

Hoe kon het dat er in mijn audioboek uitvoerig werd verteld over Dickens’ ontmoeting met Dostojevski, maar dat daarover niets was te vinden in het papieren boek? Daarop raadpleegde ik de indexen van de biografieën van Slater en Ackroyd, maar ook daarin was de naam Dostojevski niet opgenomen.

In verwarring ging ik zoeken op internet en ontdekte in recensies van de biografieën van zowel Tomalin als Slater dat deze in hun boeken wel degelijk over de ontmoeting tussen Dickens en Dostojevski hadden geschreven. De befaamde Amerikaanse critica Michiko Kakutani opende er zelfs haar recensie in de *New York Times* mee. Hoe kon het dan dat de verwijzingen naar Dostojevski in mijn exemplaren ontbraken?

Het duurde even voordat bij mij het kwartje viel. Toen realiseerde ik me dat die recensies uiteraard betrekking hadden op de eerste druk van beide boeken. Ik bezat in beide gevallen een paperback-herdruk. Zouden er wellicht verschillen zijn tussen de eerste en latere drukken? Van het audioboek was het immers aanemelijk dat het gebaseerd was op de eerste druk van Tomalins biografie.

Dus bestelde ik via Boekhandeltjes.nl de eerste drukken van Tomalin en Slater, om vervolgens te constateren dat beide boeken inderdaad passages bevatten over de ontmoeting tussen de twee grote schrijvers. Passages die vervolgens uit de herdrukken waren verwijderd.

Maar waarom? Uit de eerste drukken van de biografieën bleek dat zowel Tomalin als, twee jaar daarvoor, in 2009, Slater, zich wat die ontmoeting betreft baseerden op een korte bijdrage in *The Dickensian* (winter 2002) getiteld: ‘*Dickens’ Villains: A Confession and a Suggestion*’, geschreven door Stephanie Harvey. In dat artikel vertelt Harvey dat Dostojevski op 18 juli 1878 een brief schreef aan zijn vriend Stepan Dimitriyevich Yanovsky, waarin hij gewag maakt van zijn bezoek aan Dickens. Die brief werd ruim een eeuw later, in 1987, opgenomen in een artikel, gepubliceerd in *Vedomosti Akademii Nauk Kazakskoi SSR*, het tijdschrift van het Instituut voor Geschiedenis, Filologie en Filosofie van de Wetenschappelijke Academie van de Sovjetrepubliek Kazachstan, in

Alma Ata, tegenwoordig meestal Almaty genoemd.

Stel u voor: een nooit eerder beschreven ontmoeting van twee negentiende-eeuwse literaire giganten, opgedoken uit een toch niet echt wijd en zijd bekend wetenschappelijk tijdschrift uit Kazachstan! Dat was razend knap gevonden van Stephanie Harvey. Logisch dat Slater en Tomalin dit pareltje van literatuurvor-sing dankbaar in hun boeken opnamen.

Maar...

Het bleek genuanceerder te liggen. Dankzij de wereldwijde recensies van beide biografieën was een wat breder publiek op de hoogte gesteld van de ver-rassende ontmoeting van Dickens en Dostojevski. Niet lang daarna begonnen echter zowel Dickens-kenners als Dostojevski-geleerden zich achter de oren te krabben. De Amerikaanse slavist Eric Naiman, die zich al sinds de late jaren tachtig van de vorige eeuw in Dostojevski verdiepte, vroeg zich af waarom hij nooit eerder over de ontmoeting tussen beide schrijvers had gehoord. In geen enkele Dostojevski-biografie werd over de ontmoeting gerept. Bovendien was bekend dat de Russische schrijver weinig op had met zijn collega's.

We weten dat Dostojevski in de zomer van 1862 een week in Londen door-bracht. Maar hoe aannemelijk was het welbeschouwd, dat deze morose man Charles Dickens zou opzoeken – Charles Dickens die vermoedelijk nog nooit van Dostojevski had gehoord. Waarom was de bewuste brief nimmer in Dosto-jevski's Verzamelde Werken opgenomen, waarin immers ook zijn verzamelde brieven stonden?

Rond deze tijd begon Dickenskenner Michael Hollington argwaan te koesteren. Hollingtons geloofwaardigheid als Dickensian – en ik mag u deze be-langrijke informatie niet onthouden – werd en wordt niet alleen geschraagd door een uitvoerige reeks publicaties over de grote schrijver, maar ook door het feit dat hij zijn dochter Lucie heeft genoemd en zijn zoon Barnaby. Verwijzingen, uiteraard, naar Lucie Manette en Barnaby Rudge.

Hollington benaderde professor Malcolm Andrews, hoogleraar aan de uni-versiteit van Kent én in die dagen editor van *The Dickensian*. Via Andrews wilde hij meer te weten te komen over Stephanie Harvey, de auteur van het ont-hullende artikel. Andrews probeerde vervolgens contact op te nemen met Stephanie Harvey, die hij verder niet persoonlijk kende.

Toen Andrews haar benaderde, beweerde Harvey in een brief dat ze haar aan-tekeningen was kwijtgeraakt, over een slecht geheugen beschikte en zich inmid-dels op andere zaken was gaan richten. De brief was, aldus Andrews,

geschreven in een schots en schreef kinderlijk handschrift van het type dat je zou verwachten bij iemand die geestelijk gestoord is.

Vervolgens benaderde Hollington – de vader van Lucie en Barnaby dus – een slavist van de universiteit van Cambridge en deed navraag naar het Kazachstaanse tijdschrift waarin Dostojevski was geciteerd. De slavist ging op onderzoek uit om vervolgens te moeten melden dat hij nergens aanwijzingen had kunnen vinden voor het bestaan van het betreffende tijdschrift. Ook een Amerikaanse student aan de universiteit van Yale, die op dat moment research deed in Moskou, speurde in de Russische Staatsbibliotheek vergeefs naar Vedomosti Akademii Nauk Kazakskoi SSR. En ook de zoektocht naar de auteur van het artikel in dat tijdschrift, de wetenschapper K.K. Shaiakhmetov, liep dood.

Malcolm Andrews van *The Dickensian* benaderde intussen opnieuw Stephanie Harvey. Via de e-mail kreeg hij een antwoord van Stephanies zuster, die schreef dat Stephanie ernstig gewond was geraakt bij een auto-ongeluk, daarbij hersenbeschadigingen had opgelopen en zelfs haar naaste familieleden nog maar nauwelijks herkende.

Hoe geloofwaardig deze informatie was moet iedereen voor zichzelf beoordelen, maar Andrews besloot de zaak verder te laten rusten en ging, rekening houdend met de mogelijkheid dat Harvey inderdaad ernstig gewond was, niet in op verzoeken van onderzoekers om haar adres bekend te maken. Hij stelde, niet onridderlijk, dat de publicatie van Harveys artikel uiteindelijk zijn verantwoordelijkheid was geweest.

Daarop besloot de eerder genoemde slavist Eric Naiman zich nader in de zaak te verdiepen. Hij zocht op Google naar ‘Stephanie Harvey’ en kreeg 95.000 resultaten. Wanneer je dat vandaag de dag doet krijg je trouwens 23,5 miljoen hits. Op Facebook vond hij een kleine 300 Stephanie Harveys, waarvan de meest aannemelijk kandidaat in Denver woonde en bij navraag verklaarde dat ze niets met het gewraakte artikel te maken had en dat Naiman trouwens niet de eerste was die haar ernaar vroeg.

Maar Naiman was niet voor één gat te vangen. Hij was inmiddels tot de conclusie gekomen dat het Dickens en Dostojevski-artikel in *The Dickensian* niets anders dan een hoax kon zijn en vermoedde dat dit misschien niet de eerste poets was die Stephanie Harvey de literaire wereld had gebakken. Hij begon een uitputtend onderzoek en stuitte op een reeks tijdschriftpublicaties – niet in *The Dickensian* maar in andere periodieken – waarin Harvey niet-bestaande auteurs opvoerde en naar niet-bestaande boeken en artikelen verwees, kennelijk zonder

dat de redacties en de lezers van die tijdschriften enige nattigheid hadden gevoeld.

Na een proces van uitvoerig combineren en deduceren van feiten, kwam Naiman tot de conclusie dat zich achter de figuur van Stephanie Harvey ene A.D. Harvey bevond, Arnold voor intimi. Deze Harvey bleke zich in de loop der jaren ook te hebben bediend van pseudoniemen als Graham Headley, Trevor McGovern, John Schellenberger, Leo Bellingham, Michael Lindsay, Ludovico Parra en Janis Blodnieks.

Arnold Harvey werd in 1947 geboren in Colchester, studeerde aan de universiteit van Oxford en behaalde zijn PhD aan die van Cambridge. Hij was auteur van tien monografieën op het gebied van Engelse geschiedenis en literatuur, had honderden artikelen in uiteenlopende tijdschriften op zijn naam en bleek verder een verstokt schrijver van ingezonden brieven aan *The Times Literary Supplement*. Ook had hij een roman, een sciencefictionboek en een bundel gedichten gepubliceerd.

In recensies werd zijn werk omschreven als ‘*groots van opzet, gedurfd van aanpak en briljant van detail*’, maar ook ‘*eigenzinnig*’, ‘*irritant*’, ‘*uitvoerig, soms voor de lezers uitgesproken uitputtend*’ en ‘*moelijk te verteren*’. Ondanks zijn gedegen Oxbridge-achtergrond, bleek Harvey er niet in geslaagd een vaste aanstelling in de academische wereld te verwerven. Naiman stuitte op een artikel van Harvey in *Critical Quarterly* van 14 juli 2011, getiteld ‘*My History and My Collections*’. Daarin beschreef Harvey hoe hij sinds hij zijn PhD had behaald naar ongeveer 700 academische betrekkingen had gesolliciteerd, maar in totaal slechts achtmaal was uitgenodigd voor een gesprek. Hij presenteerde zichzelf als een slachtoffer van het Britse academische systeem.

Anyhow, now that I am in my mid-sixties I'm stranded where I am. My books are occasionally offered cheap on Amazon but otherwise repose unread in library bookstacks, though I imagine quite a few copies have been long since thrown away, along with most of the copies of the monthly, bi-monthly and quarterly publications that printed much of my best research.

Het is duidelijk: hier spreekt een teleurgestelde om niet te zeggen rancuneuze wetenschapper, die sinds jaar en dag een grote mand vol appels heeft te schillen met de Britse academische wereld. Er is over de relatie tussen Harvey en die

Stephen Moss

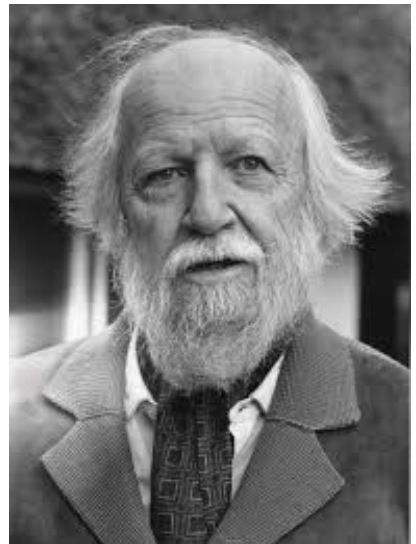
wereld nog veel meer te zeggen. Het volledige onderzoek van Eric Naiman naar A.D. Harvey is te vinden in een uitvoerig artikel in *The Times Literary Supplement* van 12 april 2013, waarvan ik voor dit artikel dankbaar gebruik heb gemaakt.

In datzelfde jaar 2013 slaagde *The Guardian* erin Harvey op te sporen en tot een interview te verleiden. Het artikel begint met een sfeerimpressie:

Arnold Harvey is waiting for me outside his flat overlooking Clissold Park in north London. With beard, lank grey hair and a large stomach that may be the product of eating too many fry-ups at the greasy spoon next door, he looks like a bucolic version of William Golding. It is his first ever interview and he is nervous, expectant. After a lifetime of what he believes to be academic condescension – or worse, conspiracy – he sees me as a possible source of redemption.

Na het lezen van deze alinea weten we dat interviewer Stephen Moss van *The Guardian* niet van plan is de rol van *source of redemption* op zich te nemen. Na een korte samenvatting van de feiten, volgt een tweede sfeerimpressie, waarin de interviewer opnieuw laat zien dat hij een zekere bekwaamheid heeft opgebouwd waar het de kunst betreft van not putting too fine a point on it:

When we make it upstairs to his tatty, book-lined, file-infested rented flat, he begins to tell me his story. His style is insistent, combative, digressive, and the conversation occupies more than four

William Golding

THE DUTCH DICKENSIAN

hours. He says he doesn't get much intelligent conversation these days, and in any case we have a lifetime – a lifetime of being turned down for academic jobs and forced to live the impoverished life of the independent historian – to cover.

Die laatste term, 'independent historian', afkomstig van de interviewer, bevalt Arnold overigens totaal niet:

'I'm not an independent scholar,' he says, 'I'm a scholar who couldn't get a job, a rejected scholar. I didn't choose to be independent. The fact that I was producing books and by 1979 had had half a dozen scholarly articles published, half of them in English literature, half of them in history, to anyone else that would look interesting, but to an academic it looks "Why can't we do this? There's something wrong with this man." What makes it look interesting to other people makes it look appalling to academics.'

De conclusie die komt bovendrijven uit deze uitspraken en uit de rest van het interview luidt: A.D. Harvey was te productief en te erudiet voor de academische gemeenschap, die hem als een bedreiging zag en hem vervolgens uit pure zelfbescherming buitensloot.

Arnold Harvey in zijn flat

Was de Dickens & Dostojevski-hoax dan een wraakactie op die academische gemeenschap? In het Guardian-interview ontkent Harvey dat ten stelligste. De interviewer heeft twee dingen over hem niet goed begrepen, zo laat hij Moss weten. ‘Ik ben creatief en inventief. Dat had jij ook kunnen zijn als je niet voor de dagbladjournalistiek had gekozen. *Het was jeu d’esprit, een intellectueel spel. Jazeker, ik heb de hoofdredacteur van **The Dickensian** misleid. Maar ja, caveat emptor.*’ Oftewel: koper wees op uw hoede. Oftewel: had de redactie maar beter op moeten letten. Inderdaad, je moet wel een geweldige zwartkijker zijn om hier rancune of wraakzucht te vermoeden.

Lezer, ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik zie bij Harvey – hij is overigens nog altijd onder ons – een personage voor me dat zo uit een roman van Dickens zou kunnen zijn weggelopen. Misschien kun je hem beschouwen als een ietwat minder goedaardig uitgevallen variatie op Mr Dick, maar waarschijnlijk weet u betere kandidaten.

Het pleit wat mij betreft overigens zeer voor *The Dickensian* dat men daar niet heeft besloten het gewraakte artikel uit het webarchief te verwijderen. Het is er nog altijd te vinden. Maar wel voorafgegaan door en afgesloten met een ‘Important Notice’, waarin wordt uitgelegd hoe de vork in de steel zit, een waarschuwing die boven- en onderaan elke pagina wordt herhaald. Kijk, dan is de lezer een gewaarschuwd mens. *Caveat emptor.*

Bronnen

Harvey, Stephanie: ‘*Dickens’ Villains: A Confession and a Suggestion*’. *The Dickensian*, vol. 98, winter 2002, pp. 233-5.

Moss, Stephen: ‘*The man behind the great Dickens and Dostoevsky hoax.*’ *The Guardian*, 10 juli 2013. www.theguardian.com/books/2013/jul/10/man-behind-dickens-dostoevsky-hoax

Naiman, Eric: ‘*When Dickens met Dostoevsky. How the report of an unlikely meeting revealed a sprawling literary mystery.*’ *The Times Literary Supplement*, 12 april 2013.

Ook het citaat uit *Critical Quarterly* is afkomstig uit dit artikel.

www.the-tls.co.uk/articles/eric-naiman-when-dickens-met-dostoevsky-essay/

Slater, Michael: *Charles Dickens*. New Haven en Londen: Yale University Press, 2009, p. 502.

Tomalin, Claire: *Charles Dickens. A Life*. Londen: Viking Penguin, 2011, p. 322.

'Easy shaving', illustratie van Phiz bij Hoofdstuk 29 uit *Martin Chuzzlewit*

BLOTTONITES AND WELLERISMS

Joop van Kessel

Onder het pseudoniem van de Reverend C.W. Stiggins junior schreef de toen 30-jarige Georg Bernard Shaw in 1887 een satirische recensie van een bloemlezing van Wellerisms uit de *Pickwick Papers* en *Household Words*. Daarin neemt hij de oude en de jonge Weller op de hak met als eindoordeel over Sam: *'He was, in fact, at best a liar, a thief, a ruffian, and an ignoramus; and the sooner the foolish fashion of admiring him is dropped, the better for the tone of English society.'*

Zonder enige aanleiding vervolgt Shaw zijn oordeel met het vermoeden dat de Wellers van Duits-Joodse origine zouden zijn. Als bewijs daarvoor

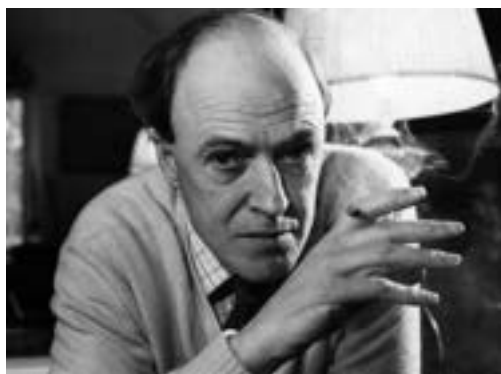
voert hij hun uitspraak aan van de naam Weller als Veller. De opportunistische streetwise moraliteit van de Wellers ergerde hem kennelijk zozeer dat hij deze faux pas nodig achtte.

Nu is de contramine of tegenspraak een probaat middel om de aandacht van de lezer te trekken. Wie beweert dat Quilp uit *The Old Curiosity Shop* een door en door ellendig creatuur is, valt slechts een verveelde geeuw ten deel. Wie echter in hem voorvechter van het feminisme ziet, trekt de aandacht.

Het effect van de contramine is terug te voeren op perspectiefwisseling. Een van de beste voorbeelden is te vinden in Roald Dahl's

George Bernard Shaw

Roald Dahl

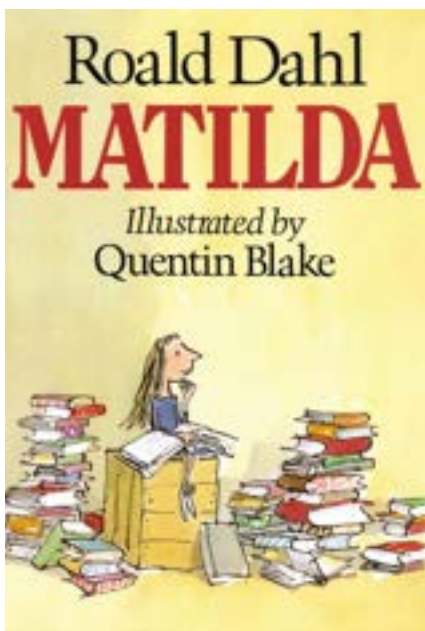
Matilda. De superintelligente kleuter Matilda leert zichzelf lezen, tegen de zin van haar anti-intellectuele ouders, verslindt alle jeugdboeken in de plaatselijke bibliotheek en begint, geadviseerd door de bibliothecaresse, aan de boeken voor volwassenen. Dat worden als eerste *Great Expectations*, gevolgd door *Oliver Twist* en dan andere Engelse klassieken. Eenmaal op

school wordt zij geconfronteerd met de terreur van het schoolhoofd, Miss Trunchbull, een zelfverklaard kinderhaatster. Vanuit het perspectief van Miss Trunchbull is er maar één rolmodel denkbaar en dat is Wackford Squeers. Of in haar woorden:

*‘When you have been teaching for as long as I have you’ll realize that it’s no good at all being kind to children. Read **Nicholas Nickleby** by Mr Dickens. Read about Mr Wackford Squeers, the admirable headmaster of Dotheboys Hall. He knew how to handle the little brutes, didn’t he! He kept their backsides so warm you could have fried eggs and bacon on them!’*

Een verrukkelijker perspectief is nauwelijks denkbaar. Dit roept om wraak en die neemt de kleine Matilda dan ook. De hele *Matilda* van Roald Dahl is één lofzang op het plezier dat lezen geeft.

Sinds kort speelt in Londen een toneelstuk *Giant over Roald Dahl*, waarin diens antisemitisme centraal staat. Hier is bij Dahl sprake van perspectiefwisseling. Aanvankelijk was Dahl pro-Israël toen dat nog vocht voor zijn voortbestaan. De

oorlog van 1982 met Libanon veranderde dat perspectief. Fictie en werkelijkheid kunnen elkaars spiegelbeeld zijn, deze verwisselen is een tragische vergissing.

Een famous voorbeeld van contramine is de reactie van Oscar Wilde bij de dood van Little Nell. Terwijl heel Engeland in diepe rouw was om haar dood kwam Wilde met de uitspraak: *'Wie niet in lachen uitbarst bij de dood van Little Nell, heeft geen hart.'* Zo'n onverwachte wending wekt de lachlust op. Men lacht niet om de dood van Little Nell, maar om het ridiculiseren door Wilde van het toen algemeen heersende gevoel van sentimenteel medeleven met Little Nell.

Sam Weller

Dickens' neiging zijn personages over te accentueren kan ook wel leiden tot andere gevoelens dan de schrijver bedoelde. Zo krijgen wij in Pecksniff een briljante verzinnebeelding van hypocrisie en zelfingenomenheid voorgeschoteld. Maar aan het eind van *Martin Chuzzlewit*, in de finale confrontatie van de oude Chuzzlewit met Pecksniff, krijgt een zeker gevoel van bewondering voor Pecksniff de overhand. Alle ontmaskering, tegenslag en dreigende armoede weet hij te pareren met morele superioriteit: *'That I forgave you when my injuries were fresh, and when my bosom was newly wrung. It may be bitterness to hear it now, Sir, but you will live to seek a consolation in it.'* En wanneer het boek besluit met het treurig lot van de beide dochters – de een weduwe, de ander verlaten op haar bruiloftsdag – krijgt men zelfs medelijden met Pecksniff. Dit lot voelt als natrappen.

Mr. Weller immerses Stiggins, illustratie van Phiz

Keren wij terug naar de eerste tegenspreker bij Dickens, de onsterfelijke Blot-ton. Kon deze de confrontatie met Pickwick aanvankelijk nog overleven met een beroep op de Pickwickian sense, minder fortuinlijk ging het hem af, toen hij het waagde de oudheid van de inscriptie op de door Pickwick ontdekte steen te betwijfelen. Hij werd uit de Pickwick club gezet en zijn naam *'will be doomed to the undying contempt of those who cultivate the mysterious and the sublime'*. Nu had Blot-ton het gelijk aan zijn zijde, maar Pickwick, geruggesteund door wel zeventien geleerde genootschappen, droeg de victorie weg.

Tot slot een Wellerism van Sam tegen Mr. Stiggins: *'Set down, Sir; ve make no extra charge for the settin' down, as the king remarked wen he blowed up his ministers.'*

THE DUTCH DICKENSIAN
THE SIGNALMAN

*Dickens duikt op in **Er stromen rivieren in de lucht**
van Elif Shafak*

Hans Bouman

De nieuwe roman van de Turks-Britse schrijfster Elif Shafak, ***Er stromen rivieren in de lucht***, is naast een heleboel andere dingen een ode aan het vertellen van verhalen. En dan kan het natuurlijk niet anders of ook de aller-grootste verhalenverteller maakt zijn opwachting in dit fraai gecomponeerde en doordachte boek.

Er stromen rivieren door de lucht heeft drie verhaallijnen, waarvan er een in het Londen van de negentiende eeuw speelt. Hoofdpersoon in deze verhaallijn is Arthur Smyth, die in 1840 wordt geboren nabij een Londens riool, waar zijn straatarme moeder naar spullen van waarde zoekt. Dat is geen veelbelovende start, maar Arthur blijkt te beschikken over een fabuleus

geheugen en een grote scherpzinnigheid. Hij zal zich uiteindelijk ontwikkelen tot een belangrijke wetenschapper op het gebied van de Assyrische cultuur.

Op zijn route daarnaartoe, belandt hij in 1853 op de burelen van Bradbury & Evans, drukkerij, hofleverancier en uitgever van het beroemde tijdschrift *Punch*. Daar leert hij uiteraard een heleboel nuttige zaken en wordt hij met name door de jongere partner, Frederick Evans, erg vriendelijk bejegend. De oudere partner, William Bradbury, weet daarentegen niets beters te doen dan een fles waterstofcyanide leeg de drinken en als gevolg daarvan te overlijden.

Als Arthur drie jaar in dienst is bij het bedrijf dat gewoon Bradbury & Evans is blijven heten (we krijgen niet te horen of Evans door people new to the business soms als ‘Evans’ wordt aangesproken en soms als ‘Bradbury’), komt er op een dag een man ‘*van gemiddelde lengte, een hoekig gezicht en een strakke, puntige baard*’ het pand binnenstormen. Hij richt het woord tot de jonge Arthur:

‘Waar is meneer Evans? Ik moet hem dringend spreken.’

‘Die is er nog niet,’ zegt Arthur.

‘Verdorie, dit kan niet wachten!’“

‘Hij zal er vast zo aan komen, meneer.’

‘Ik heb haast,’ mompelt de man terwijl hij op zijn horloge kijkt en het dan weer in zijn vestzak stopt. Hij heeft iets vreemd vertrouwd, ook al weet Arthur zeker dat hij hem nooit eerder heeft gezien.

Ongeduldig gaat de bezoeker in de dichtstbijzijnde fauteuil zitten, al mompelend, tegen zichzelf of tegen Arthur, dat is onduidelijk. ‘Na lang nadenken heb ik besloten dat dit het juiste bedrijf is voor mij. Ik wil dat mijn romans hier worden gepubliceerd!’

Met toegeknepen ogen beseft Arthur wie deze man is.

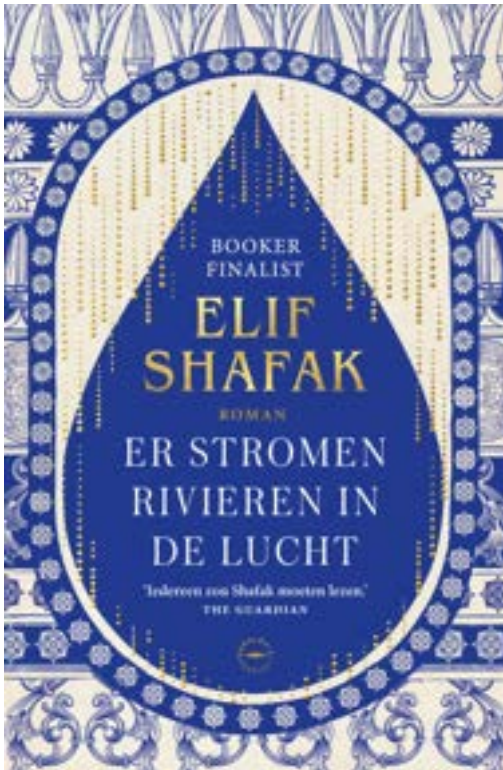
‘Maar ik moet eerst van die verdomde uitgever af zien te komen met wie ik al die jaren opgezadeld heb gezeten. Ze denken dat ik niet weg kan; nou, dat zullen ze nog eens zien. Mijn besluit staat vast. Voortaan word ik uitgegeven door Bradbury & Evans.’

Vervolgens vraagt de geagiteerde man: ‘*Weet je wie ik ben?*’, waarop Arthur het juiste antwoord geeft: ‘*Ja meneer, u bent de schrijver, meneer Charles Dickens.*’ Dan komt meneer Evans binnen en worden er onder het genot ‘*van meer dan een paar glaasjes van meneer Evans’ dure oude brandy*’ zaken

gedaan. Daarbij weet Dickens het zo te regelen dat hij het copyright op zijn boeken behoudt, maar Bradbury & Evans het recht krijgt zijn boeken te drukken en verkopen, in ruil voor een kwart van de royalty's.

Dat gaat natuurlijk wel gepaard met het nodige gescheld op het uitgeversgilde:

'Het is gewoon een stelletje inhalige boeven! Ordinaire uitbuiters vermomd onder een laagje eruditie! Al die jaren heeft hij in zijn eentje lopen zwoegen, als een dienstmeid die een hele villa moet schoonhouden. Hij heeft al die verhalen verzonnen en hij heeft tot diep in de nacht bij een gaslamp zitten ploeteren tot zijn schouders gingen hangen en zijn ogen verpest werden, en intussen plukken zij de vruchten ervan. Hij heeft de pijnlijke les geleerd dat het niet in het belang van een schrijver is om zijn auteursrecht af te staan aan een uitgeverij.'

Na die eerste ontmoeting zal Arthur de grote schrijver nog een aantal malen tegenkomen ten kantore van Bradbury & Evans. Bij een van de gelegenheden steekt Dickens een spectaculaire tirade af over Charlotte Brontë (nee, de twee hadden het niet zo op elkaar, al is het onduidelijk of Dickens en Brontë elkaar ooit hebben ontmoet). Hij heeft een blikje Turks fruit bij zich, geeft Arthur een blokje te proeven en laat zich vervolgens ontvallen dat de sultan deze lekkernij dagelijks laat uitdelen in zijn harem.

Waarop de jonge Arthur natuurlijk vraagt: *'Wat is een harem?'*

‘O, dat is iets vreselijks,’ zegt Dickens op fellere toon. ‘Een gruwelijke, vernederende gewoonte waar we het eigenlijk niet over zouden moeten hebben. Al had wijlen juffrouw Brontë er duidelijk plezier in om erover te schrijven. Wat een schandelijke scène toverde ze tevoorschijn voor die arme Jane Eyre! Weet je nog wat Rochester zei? Dat hij dit ene Engelse meisje nog niet zou willen ruilen voor de hele harem van de Grote Turk met hun gazelleogen, hoerifiguurtjes en al! Trouwens, je kunt je afvragen wat de schrijfster van plan was toen ze die lieve, bescheiden Jane liet fantaseren over zichzelf in Rochesters ‘lusthof’, schaars bedekt met zijde en bloemen, wachtend op een nacht vol sensuele verrukkingen... Wat een fantasie om in het hoofd van een ingetogen Engelse dame te leggen.’ Dickens is even stil. ‘Al moet ik toegeven dat het wel een erotisch beeld is.’ De tirade gaat nog even door, waarna Dickens besluit met:

‘Je moet weten dat veel bevolkingsgroepen op de wereld aantoonbaar inferieur zijn aan die van ons – vooral het oosterse ras. Ze zullen er nog een hele tijd over doen om ons niveau van beschaving te bereiken, als dat ooit al lukt.’

Kijk, zó laat je als Turks-Britse, in een roman die de rijkdom van de oriëntaalse geschiedenis bezingt, een benepen negentiende-eeuwer zichzelf te kijk zetten. Overigens is Dickens’ rol in *Er stromen rivieren door de lucht* beperkt. Shafak gebruikt hem in haar roman vooral als woordvoerder en representant van de gehele Britse natie anno toen, een rol die de schrijver natuurlijk past als een handschoen.

Om hem die rol te laten vervullen heeft Shafak wat gegoocheld met de feiten. Ze laat Dickens de overstap van Chapman & Hall niet maken na de publicatie van *A Christmas Carol* (1843), maar pas in 1856. Dat komt haar, in de chronologie van haar roman, beter uit. Minder duidelijk is waarom ze de arme William Bradbury, die pas in 1869 (aan bronchitis) zou overlijden, in 1854 zelfmoord laat plegen. In werkelijkheid was het Bradbury’s zoon Henry die (in 1860) een einde aan zijn leven maakte.

Dickens’ laatste handeling in Shafaks roman is vintage Dickens. De schrijver heeft in Arthur – letterlijk afkomstig uit de goot – een ambitieuze en idealistische persoonlijkheid herkend die zijn steun en sympathie verdient. Hij schrijft hem een mooie brief, waarin zelfs enige spijt lijkt door te klinken over zijn neerbuigendheid jegens het Oosten.

THE DUTCH DICKENSIAN

'Mijn beste Arthur, Ik heb zeer genoten van ons gesprek en ik heb nog lang nagedacht over wat je vertelde. Je bent een zeer getalenteerde, intelligente jongeman. Ik vind dat je echt naar Nineve moet gaan en ook de Tigris moet bezoeken. Om redenen die buiten jouw invloed liggen heeft Londen je hart gebroken. Wie weet zul je, als je in het Oosten aankomt, de kracht vinden om vergiffenis te schenken aan je geboortestad en zijn gevreesde rivier, de Theems. Je begint altijd pas een plek te vergeven als je hem hebt achtergelaten.

*Voor altijd je toegenegen vriend,
Charles Dickens'*

De brief zit bij een pakket waarin zich een kostuum en laarzen bevinden, alles perfect op maat gemaakt. Arthur kan er de wereld mee in. *'Dickens heeft hem bijzonder goed geobserveerd.'* Of zoals de grote man het zelf zou formuleren: *'Looking at nothing, but seeing everything.'*

Elif Shafak

HOUSEHOLD WORDS

**Verslag van de 281ste vergadering van
The Dickens Fellowship Haarlem
Branch, 14 september 2024**

Pieter de Groot

In een rechtzinnig *Wapen van Kennemerland* verzamelden zich 29 leden. Omdat wij weer op de bovenverdieping terecht zijn gekomen moeten er stoelen aangesleept worden. Op de begane grond klinkt rumoer als daar stoelen worden onteigend; altijd vervelend maar prioriteiten dienen te worden gesteld, ook in *Het Wapen van Kennemerland*, en het was voor een goed doel moeten ze maar denken.

De president is buitengaats en ook de penningmeester ontbreekt. Hij is ergens ‘best man’ bij een huwelijk. Waarom trouwlustigen niet eerst de website van de Haarlem Branch raadplegen alvorens een datum te plannen blijft een raadsel. De secretaris is er wel want anders zou het te gortig worden.

De editor kondigt aan dat het volgende nummer van *The Dutch Dickensian* in december verschijnt.

Daarop geeft de secretaris het woord aan ons medelid de heer Tissot van Patot die het vanmiddag zal hebben over de relatie tussen Dickens en Wilkie Collins. Het is dit jaar 200 jaar geleden dat Wilkie Collins werd geboren. Hij overleed in 1889 en werd dus 65 jaar. Dat is nog een hele leeftijd als je bedenkt dat hij ziekelijk

was en altijd wel aan een kwaal leed: ‘*there is a pain somewhere in the room*’, zou Mrs. Gradgrind zeggen. Spreker vond in de Nederlandse en Belgische pers 60 aankondigingen van zijn overlijden. Soms werd er uitgebreid bij stilgestaan en soms ging het maar om twee regels; maar toch, de aandacht was er.

Lezing van Pierre Tissot van Patot
over Wilkie Collins

Hij heeft het over een vriendschap van wel 24 jaar tussen Collins en Dickens. Naast het samen schrijven speelden zij ook samen in de zelfde toneelgroep. Daar was het ook dat zij aan elkaar werden voorgesteld door een wederzijdse vriend, Augustus Egg. De toneelstukken waar zij in speelden werden ook wel opgevoerd bij Edward Bulwer-Lytton thuis. Spreker noemt hem de man van de ellenlange maar spannende romans. Maar hij was natuurlijk ook de man de Dickens adviseerde diens vrouw gedwongen te laten opnemen; iets dat overigens nooit werkelijkheid werd.

Tissot van Patot gaat verder in op de toneelstukken waar beiden een rol in speelden. Heel bekend is natuurlijk *The Lighthouse* dat

zich afspeelt in de vuurtoren van Eddy-stone, gelegen in buurt van Plymouth. Spreker is er wezen kijken maar de ruimte in deze vuurtoren is veel te klein voor de hele cast. In het originele manuscript staan veel correcties en het lijkt waarschijnlijk dat die van Dickens zijn. Zoals ook al in de uitnodiging stond heeft spreker zich verdiept in zeven verschillende versies van *The Lighthouse* en daar ook over gepubliceerd in een doorwrocht werk.

Een ander toneelstuk, *The Frozen Deep*, was geen groot succes. Mede omdat een aantal eskimo's beweerde dat er onder de bemanning van de Franklin Expedition, die allen om het leven kwamen, sprake was geweest van kannibalisme. Dat bericht bracht in Engeland een grote schok te weeg. Verschillende mensen, waaronder Dickens, haastten zich te stellen dat zoiets onmogelijk kon voorkomen onder Engelse gentlemen.

Het stuk werd ook hier opgevoerd en wel onder de titel *In 't IJs geklemd*, vertaald door ene L.J. Westrik waarvan daarna nooit meer iets is gehoord. Er ging wel een gerucht dat hij naar Indië zou zijn gegaan maar dat is nooit duidelijk geworden. Dickens schreef ooit eens: '*going to the colonies is like falling of a cliff*', met andere woorden je bent volledig uit beeld.

Een ander toneelstuk dat Collins samen met Dickens schreef was *No Thoroughfare*, gebaseerd op Coram's Orphanage. De gebouwen zijn verdwenen

maar de locatie in Londen heet nog steeds Coram's Fields. Dickens laat in *Little Dorrit* Tattycoram er vandaan komen. Het weeshuis had overigens een goede naam en dat wilde iets zeggen in die tijd. Het stuk werd ook hier opgevoerd, in Amsterdam zelfs zeven keer. Met onder meer mevrouw Kleine-Gartman in de cast. Inderdaad, van het Kleine-Gartman-plantsoen. Net nadat wij dat met gepast enthousiasme hebben vastgesteld dempt spreker dit met de opmerking dat in die tijd het beroep van actrice als laag werd gezien.

Collins ging ook samen met Dickens op reis en ging, ook vergezeld door Augustus Egg, naar Zwitserland en Italië.

Tissot van Patot laat ons veel lichtbeelden zien, niet alleen van Collins en Dickens maar ook van Collins' vader en van zijn broer, die een begenadigd schilder was.

Wilkie Collins wordt nog steeds in Engeland gelezen (en hier waarschijnlijk ook), hoewel het doorgaans de bekende werken zijn als *The Moonstone* en *The Woman in White*. Deze zijn ook nog steeds in de goedkope pocketseries van Penguin en Wordsworth verkrijgbaar. In vroeger tijden heeft hier uitgeverij Belinfante alles van Collins uitgegeven. Interessant is ook dat Collins recensies schreef over het uit het Nederlands vertaalde werk van de Vlaming Hendrik Conscience. Er zijn veel biografieën over Collins geschreven en zelfs een scriptie.

Spreker vertelt nog een aardige anekdote. Koningin Sophie (1818-1877) ging ooit voor een bezoek naar Londen en dineerde daar bij John Lothrop Motley (1814-1877). Bij dit diner waren ook Dickens en Collins aanwezig. Het vond plaatst in februari 1870, dus vijf maanden voor de dood Dickens.

Tissot van Patot gaat daarna nog in op een aantal vragen zoals de copyright-perikelen die ook bij Collins speelden. Die werden in Europa pas definitief in 1930 opgelost en in Amerika pas in 1970.

Ook het gecompliceerde familieleven van Collins, die er twee gezinnen op nahield en toch niet getrouwd was, krijgt nog aandacht.

Pub *The Leather Bottle* in Cobham

De secretaris dankt spreker die aan- geeft nog meer materiaal te hebben maar de soep staat al op tafel en dus wordt alles verbannen naar het tafelgesprek. Dan realiseert de secretaris zich dat de heer Ter Heyne nooit het examen heeft afgelegd. Hij viel al op door zijn geforceerd onbekommerd gedrag en dacht er zo mee weg te komen. Na wat aanmoedigen weet hij toch dat *The Leather Bottle* in Cobham staat. Waarna de secre-taris de bijeenkomst besluit met de opmerking dat het weer ouderwets was en dat de bedie- ning ook deze keer snel en goed was.

—

Agenda

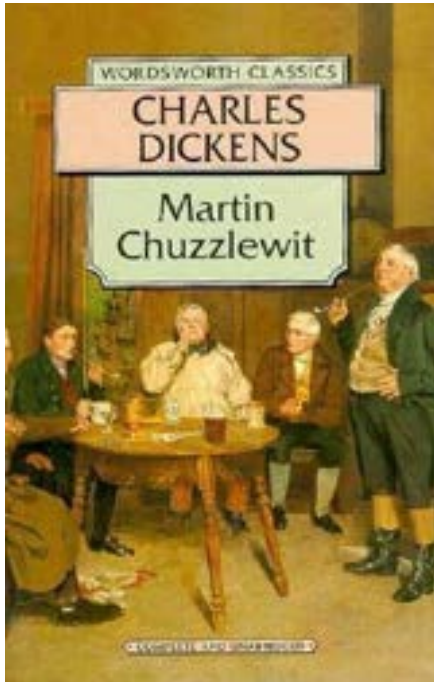
De eerstvolgende bijeenkomsten van de Haarlem vinden plaats op: 7 februari (zoombijeenkomst op de geboortedag van Dickens) en 15 maart in Laren (voor- stelling in het Dutch Dickens Theatre).

Zie verder ook de website van HQ: www.dickensfellowship.org voor infor- matie over conferenties, symposia en lezingen die de komende tijd worden georganiseerd. Op dit moment loopt er in het *Dickens House Museum* de tentoon- stelling *'Faithful Companions: Charles Dickens and his Pets'*. *'It throws the spotlight on to the dogs, birds, cats and horses that shared their lives with the Dickens family, as well as the animals who became characters in his novels'*. Nog te zien tot 12 januari 2025

Adem in en adem uit

De president vond in een trein op de weg terug naar Londen, een Metro (free paper) dat de volgende kop had: *Reading old books can be a health risk*. In boeken van meer dan 100 jaar oud zou zes maal meer dan de veilige dosis lood en chroom zijn aangetroffen dan welke tegenwoordig gebruikt wordt bij het drukken. Röntgen-onderzoek spreekt over schadelijke pigmenten. Onderzoekers waarschuwen voor het openslaan van kleurige Victoriaanse boeken met een stoffen omslag. En wij maar denken dat het bij boeken om inkt en papier ging. Krijgen wij dan nooit rust!

—

Magic Lantern

Omdat wij in maart volgend jaar richting Laren gaan voor een voorstelling in het Dutch Dickens Theatre leek het juist nog even in te gaan op een wat al te zorgeloze opmerking van de secretaris in het vorige verslag. Ons medelid de heer Kok wees op een illustratie in *Martin Chuzzlewit* (hoofdstuk 35) dat betrekking heeft op de volgende passage: *‘They were raising their glasses to their lips, when their hands stopped midway, and their gaze was arrested by a figure which slowly, very slowly, and reflectively, passed the window at that moment, as if he were a figure in a magic lantern.’*

Pecksniff loopt hier langs een raam (disc, schrijft Dickens) en hij wordt bekeken door Martin Chuzzlewit and Mark Tapley. Dickens was dus wel degelijk bekend met de toverlantaarn.

Secretaris: nil points.

—

Dickens House Museum

Hier enige cijfers: *‘over the past year we welcomed 52,000 in-person visitors. We continue to offer online events and digital resources to reach the widest possible audience. Our annual events programme contain a variety of ways for people to engage in person or online, interactive tours and lectures, readings and performances and festive season events.’*

*We launched a podcast series called **Inimitable**, which can be found on all good podcast platforms, including on the Museum’s*

YouTube channel. The first series reached the top 25% of podcasts worldwide. Nearly 350.000 people engaged with the museum online (collections online database, social media, virtual events). We have 62,000 social media followers: mostly from UK, USA, India, Canada, Australia, Italy, France, Germany, Spain and The Netherlands. The list runs further to 218 countries and territories, including several smaller nations and islands'.

Om stil van te worden. Mocht U zich in de wereld van de podcasts en de YouTubes thuis voelen, dan bent U op de hoogte.

John Lothrop Motley

U las net over hem en nu wat achtergrond. Schrijver, historicus en vertrouweling van Otto von Bismarck en Koningin Sophie. Hij was de Amerikaanse schrijver van *The Rise of the Dutch Republic*. Hij zag de Nederlandse samenleving als een historisch voorbeeld van onafhankelijkheid. Hij slaagde erin het oude beeld dat men had van een zompig land met stilstaand water en zelfgenoegzame burgers te vervangen door een heroïsch model van vooruitgang, welvaart en vrijheidsdrang. Door zijn pen werd Willem van Oranje een Amerikaanse held, de Nederlandse opstand tegen Spaanse onderdrukking een episode in de universele strijd voor gewetensvrijheid en nationale zelfbeschikking, en het kleine Nederland een mondiale voorbeeldcultuur. Dankzij *The Rise of the Dutch Republic* werd Nederland gezien als de bakermat van vrijheid

en republikenisme, en daarmee een bron voor essentiële aspecten van de Amerikaanse samenleving. Hij verleende de Amerikaanse revolutie legitimiteit door het te plaatsen in een lange traditie van vrijheidsstrijd die ontkiemde bij de Nederlandse Opstand. (bron dr. Jaap Verheul) Hier waren wij dus ook al bij betrokken; het is maar dat U het weet.

—

De Annual Conference in Portsmouth (part 1)

Dan nog even over de Annual Conference in Portsmuiden waar een bijna intimiderend aantal van ons aanwezig was. Na de Covid-19 jaren, waarin het behelpen was met de zoom, is het nu de tweede keer dat we weer een echte Annual Conference hadden. Het is weliswaar in een afwijkend model, van maandag t/m donderdag en niet zoals we van voor de covid-19 periode gewend waren van donderdag t/m maandag, maar goed. De organisatie had hard z'n best gedaan. Waar wij volgend jaar te gast zijn is nog steeds onbekend en dat is helaas veelzeggend. Het zal toch niet weer zoom worden? Voor wie er niet bij waren hier wat persoonlijke impressies van mij.

Maandag is voor registratie en welkom. Wij verblijven niet meer allemaal op de zelfde locatie, iets dat tijdens de vorige conferenties in Portsmouth wel het geval was; toch wel jammer. De familie secretaris verblijft (al een paar dagen) in het Royal Maritime Hotel waar ook het avond-

programma wordt gehouden. Na het slap-up diner is er zang en dans waarbij de kwaliteit varieert. Het was wel weer gezellig en leuk om veel oude bekenden van eerdere conferenties tegen te komen. Ook nu is het een warme nacht, wij kijken door ons hotelraam uit op wat er uit ziet als een levendige wijk. In de nacht klinkt geschreeuw en luide stemmen die duiden op een dubieuze 24-uurseconomie.

De dinsdag begint met de AGM. Na

Standbeeld van Charles Dickens
in Portsmouth

een haperend begin bleek alle apparatuur goed te werken. Alles verliep wel goed en zelfs een beetje gezapig, op de discussie over de jacht op een nieuwe index-samensteller van *The Dickensian* na, die een eeuwigheid leek te duren. Op het einde

realiseerde ik mij dat het bestuur de roll-call niet op de agenda had staan. Na enige uitleg nog net op tijd hersteld.

Waarna de eerste serie lezingen begon. Die waren niet allemaal een groot succes. Ik vermeld er twee.

Cathy Winters sprak over bewegende panorama's. Men hoefde dan niet op reis maar kon in een soort theater kijken naar bewegende beelden uit verre landen. Armchair travel oftewel virtual travel; Victoriaans realisme. Dickens schreef in *Household Words* over een Mr. Booley, op en top Engelsman die overal naar toe gaat maar niets ziet. Ook spreekt zij over de beschrijving van straatscenes, door verschillende schrijvers. Wij wezen nog op het bestaan van het Panorama van Mesdag.

Jeremy Parrott legde ons uit hoe Dickens aan zijn personage van Mr. Dick kwam en aan dat hoofd van Charles I. Die zat in de gevangenis op het Isle of Wight toen Dickens daar op vakantie was.

In de avond zitten wij in de Barley Mow pub om met veel Dickensians een gezellige doorsnee Engelse pub avond te beleven. Er is ook een avondprogramma in de lecture zaal maar slechts een handvol heeft zich laten verleiden daar naar toe te gaan. Het viel niet mee begreep ik achteraf.

Op woensdag is er een uitstapje naar de Isle of Wight. Al vroeg op want de boot vertrekt om 9 uur. Om bij de steiger te komen lopen wij door een winkelcentrum van diabolische afmetingen waarna er een groepsfoto wordt genomen. De bootreis

THE DUTCH DICKENSIAN

duurt 5 kwartier en die praat Ian Dickens vol over: Portsmouth, de marine, het eiland en zijn familie.

Met de bus naar *Osborne House*, het buitenverblijf van Koningin Victoria. Na haar dood gaf de familie het aan de Staat behalve dan de kunst die er hangt en het immense terrein. Ann had op een lunch daarbinnen gerekend maar we moesten ons behelpen met een sandwich uit de shop. Daarna weer de bus in en vervolgens heel veel moeten lopen om een glimp te kunnen zien van de achterkant van het huis dat Dickens daar huurde en waar hij de waterval voor zichzelf hield. Dit tot ergenis van de lokale bevolking. De gids was wel aardig en ze sprak ook nog een beetje Nederlands want ze was korte tijd in Antwerpen op school geweest.

Maar de planning had denk ik iets anders gekund. Dat lopen hadden we achterwege kunnen laten en dan hadden we langer op Osborne kunnen blijven. Hadden we veel meer gezien, onder andere het strand en het badhuisje en waren we op tijd naar de boot gegaan. Nu waren we erg laat terug en wij waren, net als velen, moe en misten het avond programma dat soort een herhaling werd van dinsdag. Ik werd nog bijna aangereden door een luid claxonerende taxi chauffeur; ik heb mijn vuistje tegen hem geschud en werd daarna door Ann gemaand door te lopen want ik hield het verkeer op. Over de taxichauffeurs in deze stad ben ik ontevreden; hun kennis van de stad is ook al beperkt (*wordt vervolgd*).

Koningin Victoria's buitenverblijf *Osborne House*, op de Isle of Wight

MARTIN CHUZZLEWIT:
THE THICK BOOK CONTEST, PART 7
How well do you know your book of study?

Pieter de Groot

Names:

1. Name the ship that Martin en Mark travelled on to America.
2. What was the name of Mrs. Lupin's public house?
3. What was the parting keepsake Mary gave to Martin on his leaving for America?
4. Name the company of Tigg and Crimple.
5. Who was the youngest and who the oldest gentleman in Todgers boarding house?

Professions:

1. Mr. Pecksniff
2. Poll Sweedlepipe
3. Jefferson Brick
4. Bullamy
5. John Jobling

Mrs. Gamp proposes a toast.

Quotations (who said):

1. Any man may be in good spirits and good temper when he's well dressed.
2. There is no such passion in human nature, as the passion for gravy among commercial gentlemen.
3. Rich folks may ride on camels, but it ain't so easy for 'em to see out of a needle's eye.
4. The profit of dissimulation! To worship the golden calf of Baal, for 18 shillings a week.
5. Here's the rule for bargains: do other men, for they would do you.
6. We are independent here sir, we do as we like.
7. He's your own son, your own son, sir.
8. We do good by stealth, and blush to have it mentioned in our little bills.
9. Some people may be Rooshans and some may be Prooshens; they are born so, and will please themselves.
10. Gently over the stones, Poll. Go a-tiptoe over the pimples.
11. Bother Mrs. Harris. I don't believe there's no such a person.
12. Ecod, my lady, you'll catch it for this, when you are married.

'Jolly' Mark Tapley

Meekness of Mr Pecksniff and his charming daughters

The thriving city of Eden, illustratie van Phiz

Topography:

1. Where did Martin and Mark embark and disembark on their journey to America.
2. Where did Mrs. Gamp live (in London).
3. Where was Mr. Fips office (in London).
4. In which city bought Martin and Mark property.
5. Where stood Mr. Moulds establishment (in London).

THE ANSWERS

Names

1. The Screw
2. Blue Dragon
3. A ring
4. Anglo-Bengalee Disinterested Loan and Life Insurance Company
5. Moddle and Jinkins

Professions

1. Architect and Land Surveyor
2. Birdfancier and Barber (easy shaver, hairdresser)
3. War Correspondent for the New York Rowdy Journal
4. Porter at the Anglo-Bengalee
5. Medical Doctor

Quotations

1. Mark Tapley
2. Mrs. Todger
3. Mrs. Gamp
4. Mr. Pecksniff
5. Jonas Chuzzlewit
6. Jefferson Brick
7. Chuffey
8. Mr. Mould
9. Mrs. Gamp
10. Young Bailey
11. Betsy Prig
12. Jonas Chuzzlewit

Topography

1. Liverpool (embarking) and New York (disembarking)
2. Holborn, Kingsgate Street
3. Austin Friars
4. Eden
5. Cheapside

Martin is much gratified by an imposing ceremony, illustratie van Phiz

THE DUTCH DICKENSIAN
OVER DE AUTEURS

Hans Bouman (1955) studeerde Engelse taal- en letterkunde aan de Universiteit Utrecht. Hij was redacteur van het Amsterdams studentenweekblad *Propria Cures* en belandde via dat redacteurschap in de journalistiek. Sinds 1985 is hij aan de *Volkscrant* verbonden als recensent Engelstalige literatuur.

Martijn David (1962) werd begin jaren '90 lid van de *Haarlem Branch*. Hij is ook lid van de laatste nog actieve leeskring, Amsterdam 2. Van 2001 tot en met 2018 zat hij in het bestuur, eerst als penningmeester en vanaf 2007 als voorzitter.

Marijke Drost heeft tot 2017 als psychiater gewerkt in de forensische psychiatrie als getuige-deskundige, behandelaar en leidinggevende. De interesse in de geest van de gestoorde daders en de strafrechtspleging is waarschijnlijk aangewakkerd doordat zij sinds haar 14e een gretige lezer van Dickens is, die deze onderwerpen zo indringend heeft beschreven. Momenteel is zij president van de *Haarlem Branch*.

Pieter de Groot (1951) was voor zijn pensionering werkzaam in het Amsterdamse Jeugdtoerisme en daarna bij het Streetcornerwork. Voor zijn jarenlange bijdrage aan de zorg en veiligheid in Amsterdam ontving hij de Frans Banninck Cocqpenning. Studeerde af op organisatiesociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Vanaf 1982 lid van de *Haarlem Branch* en daar sinds 2000 de honorair secretaris.

Leonard Jacobs is momenteel zo'n halve eeuw lid van The Haarlem-Branch; hij mag inmiddels gerekend worden tot het oudere deel van de leden. Hij woonde de laatste 43 jaar met dezelfde vrouw (Dickensian van hetzelfde allooi) in Helmond, alwaar dat tweetal blijft loeren op kansen om, met doorslaand succes, een by-Branch op te richten waardoor een derde weg tussen -enerzijds- de succesrijke technologisch-geavanceerde autisten van hun regio en -anderzijds- haar minstens-even-succesrijke saamhorigheidskomeiken, uitgerold zou kunnen worden.

Joop van Kessel raakte bevriend met Jan Lokin tijdens hun studententijd in Groningen. Tijdens Jans presidiaat was hij penningmeester van de *Haarlem Branch*. Hij was gedurende meerdere periodes redacteur van *The Dutch Dickensian*, laatstelijk van 2017 tot 2023.

Wim Tigges (1947) studeerde Engelse Taal- en Letterkunde in Leiden. Van 1974 tot 2004 was hij wetenschappelijk medewerker (universitair docent) bij de opleiding Engels aldaar, waar hij middeleeuwse en moderne Engelstalige letterkunde doceerde, en ook enige malen cursussen verzorgde over het vertalen van poëzie en liederen. Sedert 2004 is hij gastonderzoeker bij het Leidse Onderzoeksinstituut LUCAS (Leiden University Centre for the Arts in Society). Sindsdien verzorgt hij ook o.m. cursussen Engelstalige letterkunde voor de Stichting Hoger Onderwijs voor Ouderen (HOVO) in Leiden, alsmede lezingen en workshops over diverse literaire onderwerpen.

'Mr Pinch is amazed by an unexpected apparition'

Illustratie van Phiz bij hoofdstuk 50 uit *Martin Chuzzlewit*

In *The Dutch Dickensian* worden artikelen opgenomen, die betrekking hebben op leven en werken van Charles Dickens.

De betrekkelijkheid tot Dickens wordt door de redactie ruim opgevat. De relatie kan in het verleden liggen, dus uit Dickens' tijd, of contemporain zijn, en dan gaan over invloed of inspiratie die Dickens nog steeds uitoefent. Daarbij mogen alle verschijningsvormen – geschreven, verfilmd, toneel, musical en moderne media – in ogenschouw worden genomen.

Zowel artikelen in het Nederlands als het Engels zijn welkom.

Bestuur Haarlem Branch:

Marijke Drost	- President
Pieter de Groot	- Secretaris
Clemens Lokin	- Penningmeester

Secretariaat:

Mr. P. de Groot, Broekershaven; De Draai 61, 1151 CD Broek in Waterland

E-mail circumlocution-office@xs4all.nl

De contributie voor het lidmaatschap van de Haarlem Branch bedraagt €40 per jaar; het familielidmaatschap bedraagt € 50.

Het bankrekeningnummer van de Haarlem Branch bij ABN AMRO luidt NL77ABNA 0407 7451 73 ten name van THE DICKENS FELLOWSHIP.

Op de achterzijde: Door vormgever ingekleurde illustratie van Phiz uit *Martin Chuzzlewit*: *'Mr Pecksniff announces himself as the shield of Virtue'*.

De handtekening van Charles Dickens werd veel gebruikt voor boekomslagen.

Markorehen